

Eindrapport

Opgavenprofielen Drechtsteden- gemeenten, Drechtsteden, ZHZ en Randstedelijke Zuidflank

Bijlage 1 bij onderzoeksrapport
regionaal arrangement gemeente Dordrecht

**Frederik van Dalfsen
Laurens Vellekoop
Anne van Heerwaarden
Prof. dr. Theo Camps**

6 februari 2018

Berenschot

Opgavenprofielen Drechtstedengemeenten, Drechtsteden, ZHZ en Randstedelijke Zuidflank

Bijlage 1 bij onderzoeksrapport
regionaal arrangement gemeente Dordrecht

Inhoud

Leeswijzer In deze bijlage schetsen wij de opgavenprofielen zoals wij die zien voor de individuele gemeenten, de Drechtsteden als geheel, de ZHZ-schaal en de bovenregionale opgaven binnen de Randstedelijke Zuidflank. De opgavenprofielen zijn gezamenlijk ook de schets van de benodigde publieke waarde waarlangs de schalen geanalyseerd zijn en waarop wij onze adviezen baseren. Als bronnen hebben wij openbare databases gebruikt (primair CBS en waarstaatjegemeente.nl). U vindt als laatste hoofdstuk in deze bijlage een cijferoverzicht van de belangrijkste sociaaleconomische indicatoren.

1. Drechtstedengemeenten	5
1.1 Alblasserdam	7
1.2 Dordrecht	8
1.3 Hardinxveld-Giessendam	10
1.4 Hendrik-Ido-Ambacht	11
1.5 Papendrecht	12
1.6 Sliedrecht	13
1.7 Zwijndrecht	14
1.8 Overall beeld opgaveprofielen Drechtstedengemeenten	15
2. Drechtsteden	17
2.1 Beeld van opgaven Drechtstedenregio uit recente onderzoeken	18
2.2 Groeiagenda 2030 met 3 sleutels en 5 spotlightprojecten	19
2.3 De Drechtstedenregio, één samenhangend gebied?	19
2.4 Externe oriëntatie van gemeenten en gebied als geheel	19
3. Zuid-Holland Zuid	23
3.1 Hoeksche Waard	24
3.2 Alblasserwaard-Vijfheerenlanden	24
4. Randstedelijke Zuidflank	27
4.1 Maritieme top- & ontwikkelregio	28
4.2 Oudelijin verstedelijkingsalliantie / Stedelijke ontwikkeling	28
4.3 Verhogen sociaaleconomische status	29
4.4 MRDH / Zuidelijke randstad	29
5. Indicatoren opgaveprofielen Drechtstedengemeenten	31

Drechtsteden- gemeenten

Hoofdstuk 1

Samen stad aan het water:

Zeven gemeenten, met eigen karakter en kwaliteit, die samenwerken om het gebied sterker te maken. Met behoud van eigen identiteit én met gedeelde wensen voor dit gebied

De gemeenten binnen de Drechtstedenregio kennen geen eenduidig profiel.¹⁾ Dat geldt voor de ruimtelijke karakteristieken, de aard van het bedrijfsleven in de regio maar ook op sociaaleconomisch vlak verschillen de gemeenten van elkaar. Dit maakt dat de opgaveprofielen van de gemeenten ook verschillen. In aansluiting op de rapportage van Tordoir & Poorthuis (2017) kan worden gesteld dat Zwijndrecht en Dordrecht een meer stedelijke regio vormen, met bijbehorende (groot)stedelijke problematiek. Papendrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Hardinxveld-Giessendam, Sliedrecht en Alblasserdam kennen een meer beperkte sociaaleconomische opgave. In dit hoofdstuk worden de verschillende opgaveprofielen van de gemeenten binnen de Drechtsteden op hoofdlijnen geschetst.²⁾

1) Tordoir & Poorthuis (2017), Atlas voor gemeenten (2017), Jansen (2015), Provincie Zuid-Holland (2017).
 2) Per gemeente wordt een kort beeld gegeven van de financiële positie aan de hand van financiële kernindicatoren zoals vastgesteld door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Deze gegevens zijn hoogstens indicatief voor de financiële situatie. De financiële positie was als zodanig geen onderwerp van onderzoek en is niet aan een uitgebreide analyse onderworpen en is daarmee slechts indicatief. Het percentage verbonden partijen dat is weergegeven kan hoger uitvallen als ook extra verleende opdrachten worden meegenomen.

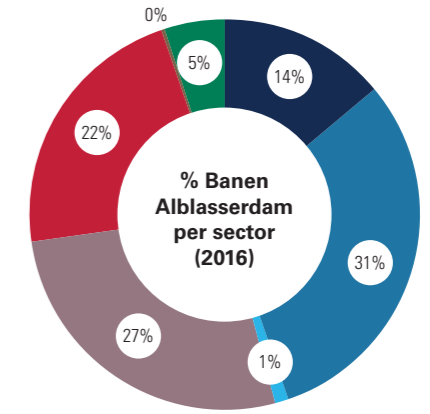
1.1 Alblasserdam

De gemeente Alblasserdam heeft een omvang van 20.008 inwoners.³⁾ Tot de toetreding van Hardinxveld-Giessendam tot de Drechtsteden per 1-1-2018 was Alblasserdam de kleinste van de Drechtstedengemeenten. De gemeente profileert zich als historisch dijkdorp op de grens van rivier en polder, waarin de lokale schaal en het dorps karakter van belang zijn. De gemeente beoogt een flexibele, creatieve en robuuste gemeentelijke organisatie.⁴⁾

Opgaven

- Een van de belangrijke speerpunten van Alblasserdam is het behoud van bestuurlijke zelfstandigheid en actieve participatie in regioverband.⁵⁾ Regionale samenwerking is daarin ondersteunend aan de lokale visie en doelen van de gemeenten. De samenwerking draagt bij aan de zelfstandigheid van Alblasserdam.⁶⁾
- Belangrijke opgaven in Alblasserdam liggen op het gebied van behoud van voorzieningen, centrumontwikkeling en een goede aansluiting op de omringende gebieden.⁷⁾ De woningbouwopgave in het gebied is vergeleken met de andere Drechtstedengemeenten beperkt.⁸⁾
- De arbeidsmarkt in Alblasserdam is met name gericht op de maritieme maakindustrie. Het merendeel van de banen in Alblasserdam bevinden zich in de zakelijke dienstverlening (vervoer en opslag, verhuur van en handel in onroerend goed), handel en reparatie en de industrie.⁹⁾ Het gemiddeld aantal banen en vestigingen is in Alblasserdam relatief hoog. Alblasserdam is een economisch relatief goed presterende gemeente.¹⁰⁾ Alblasserdam is tevens strategisch gelegen als toegangspoort naar de Kinderdijk en de Binnenstad van Dordrecht, waar vanuit het inzet op toerisme en recreatie.
- Op basis van de financiële kengetallen lijken er geen directe zorgen te bestaan over de financiële positie van de gemeente Alblasserdam.¹¹⁾ In gesprekken zijn wel signalen meegegeven dat de financiële situatie in Alblasserdam

3) CBS Statline, bevolkingssamenstelling op 1 januari 2017
 4) Alblasserdam: Dorp met karakter (2014). Coalitieakkoord Alblasserdam 2014-2018. SGP, PvdA en CDA, 29 april 2014.
 5) In 2011 heeft Alblasserdam zich georiënteerd op haar bestuurlijke toekomst. De gemeenteraad heeft zich destijds uitgesproken voor behoud van bestuurlijke zelfstandigheid. Deze keuze staat nog steeds centraal binnen Alblasserdam.
 6) Alblasserdam: Dorp met karakter (2014). Coalitieakkoord Alblasserdam 2014-2018. SGP, PvdA en CDA, 29 april 2014.
 7) Alblasserdam: Dorp met karakter (2014). Coalitieakkoord Alblasserdam 2014-2018. SGP, PvdA en CDA, 29 april 2014.
 8) Smeulders, Kromhout & Giesbers (2017). Volkshuisvestelijke opgave in beeld. Woningmarktonderzoek Drechtsteden 2016-2031. RIGO Research en Advies, 28 april 2017.
 9) Zie grafiek '% banen Alblasserdam per sector'. Gegevens afkomstig van waarstaatjegemeente.nl en Onderzoekscenrum Drechtsteden.
 10) Ontleend uit Panteia (2016) De vraag naar arbeid in de regio Drechtsteden 2015-2020. Alblasserdam staat in 2014 op plek 33 van alle Nederlandse gemeenten.
 11) Begroting 2018 en Jaarrekening 2016 gemeente Alblasserdam.

- % Banen Collectieve dienstverlening
- % Banen Zakelijke dienstverlening
- % Banen Overige dienstverlening
- % Banen Handel
- % Banen Industrie
- % Banen Landbouw
- % Banen Recreatie en toerisme

onder druk staat. 50,52% van het totale begrotingsbudget van Alblasserdam gaat naar verbonden partijen.¹²⁾

- Op sociaaleconomisch gebied behoort Alblasserdam tot de middenmoot van de Drechtstedengemeenten. De opgaven op het gebied van werkgelegenheid en in het sociaal domein zijn aanwezig, maar zeker niet zorgelijk. De beroepsbevolking in Alblasserdam is relatief laag opgeleid ten opzichte van de andere Drechtsteden. Daarnaast heeft Alblasserdam te maken met een relatief vergrijsde bevolking.

Regionale oriëntatie

De regionale oriëntatie van Alblasserdam is gericht op Rotterdam, de Drechtsteden, maar ook voor een deel op de West-Alblasserwaard. Alblasserdam ervaart een kleinschalige centrumfunctie richting de gemeenten in de Alblasserwaard. Met de (aangrenzende) poldergemeente Molenwaard uit de AV-regio heeft Alblasserdam een gezamenlijke samenwerkingsagenda opgesteld ten aanzien van gedeelde opgaven op het gebied van toerisme, wonen en bereikbaarheid (A15-dossier).¹³⁾ Met het oog op de aanstaande herindeling van de gemeente Molenwaard tot de gemeente Molenlanden is het contact aan deze flank geïntensiveerd. Daarnaast zijn Rotterdam, Ridderkerk en Papendrecht belangrijke gemeenten voor Alblasserdam, met name in het woon-werkverkeer en winkelvoorzieningen van de gemeente. 15% van de beroepsbevolking van Alblasserdam is werkzaam in Rotterdam, 8% in Dordrecht, 7,5% in Molenwaard en Papendrecht en 6,25% in Ridderkerk.¹⁴⁾

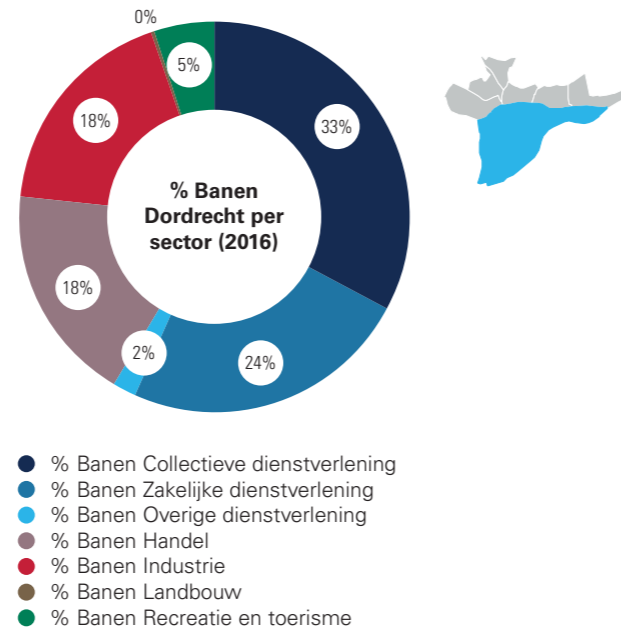
12) Staat van Zuid-Holland (staatvan.zuid-holland.nl). Verbonden partijen, d.d. 24-06-2016.
 13) Molenwaard gaat per 1-1-2019 op in de gemeente Molenlanden.
 14) Atlas voor gemeenten (2017) De positie van de regio Drechtsteden. Relatieve sterktes en zwaktes van de regio en knoppen om aan te draaien.

1.2 Dordrecht

De gemeente Dordrecht is met 118.731 inwoners de grootste gemeente binnen de regio Drechtsteden. Dordrecht fungeert als moderne en middelgrote stad met een historische binnenstad. Dordrecht is de centrumstad binnen zowel de Drechtstedenregio als de Zuid-Holland Zuid schaal.¹⁵⁾ Dordrecht profileert zich als een vitale stad, met een rijk verleden, een kansrijke toekomst en een nauwe verbinding met water.¹⁶⁾

Opgaven

- Dordrecht hanteert het uitgangspunt 'regionaal wat moet, lokaal wat kan' en werkt vanuit die houding op een aantal thema's regionaal samen. In samenwerking hecht Dordrecht belang aan financiële solidariteit. Indien elke gemeente zijn bijdrage levert, neemt Dordrecht verantwoordelijkheid.¹⁷⁾
- Dordrecht zet (met succes) in op de ontwikkeling tot een leefbare en levendige binnenstad. Uit de ranglijst van de vijftig meest aantrekkelijkste steden is Dordrecht op de ranglijst gestegen van plek dertig in 2006 naar plek veertien in 2016. Dordrecht was daarmee de grootste stijger in tien jaar.¹⁸⁾
- Dordrecht kent ruimtelijk-economische uitdagingen op het gebied van waterveiligheid, woningbouw en bedrijvigheid. Daarnaast zijn spoorveiligheid en bereikbaarheid belangrijke dossiers in Dordrecht.¹⁹⁾
- Dordrecht heeft grote opgaven op sociaaleconomisch gebied, zeker ten opzichte van de andere Drechtstedengemeenten.²⁰⁾ Op de sociaaleconomische index stond Dordrecht in 2016 op de 44ste plaats van de vijftig grootste gemeenten van Nederland.²¹⁾ Ten opzichte van andere gemeenten van vergelijkbare grootte scoort Dordrecht veelal minder positief.²²⁾ De werkgelegenheid in Dordrecht vormt een belangrijke opgave. De werkgelegenheid is sinds 2010 sterker afgenomen dan andere gemeenten in Nederland. Het werkloosheidspercentage is hoger dan het landelijke gemiddelde en ook hoger dan de omliggende Drechtstedengemeenten. Daarnaast is er relatief weinig kans op werk voor mensen met een lagere opleiding.²³⁾ Ook in het sociaal domein maken inwoners van Dordrecht relatief veel gebruik van de voorzieningen.

De sociaaleconomische opgave van Dordrecht is daarmee beduidend groter dan die van de andere Drechtstedengemeenten, met uitzondering van Zwijndrecht.

- Op het gebied van woningbouw heeft Dordrecht een grote opgave. De woningmarkt in Dordrecht sluit onvoldoende aan op de vraag naar kwalitatief hoogwaardige woningen in het duurdere segment.²⁴⁾ Dordrecht heeft de laagste gemiddelde WOZ-waarde van de Drechtstedengemeenten. Dordrecht is voornemens in de komende 15 jaar 10.000 extra kwalitatief goede woningen bij te bouwen. De andere Drechtstedengemeenten zijn samen voornemens 15.000 - 20.000 woningen bij te bouwen.
- Dordrecht is, in tegenstelling tot de andere Drechtstedengemeenten, niet zo expliciet gespecialiseerd in de maritieme industrie, bouw en logistiek. De centrumfunctie in de regio maakt dat de werkgelegenheid in Dordrecht meer divers is opgebouwd. Dordrecht heeft een groter dan gemiddelde zorgsector, publieke diensten en extra aandacht voor detailhandel, binnenstad en kunst en cultuur.²⁵⁾ Dordrecht heeft een kleinere gemiddelde beroepsbevolking dan de andere gemeenten. Dordrecht scoort op economisch vlak gemiddeld ten opzichte van de andere gemeenten in Nederland. Andere Drechtstedengemeenten scoren beter op economisch vlak.²⁶⁾

- De financiële positie van Dordrecht is redelijk stabiel.²⁷⁾ In Dordrecht gaat 54,61% van de totale begroting naar verbonden partijen. In de provincie Zuid-Holland is dit na Hillegom en Lisse het hoogste percentage.²⁸⁾

Regionale oriëntatie

Een belangrijk deel van de opgaves pakt Dordrecht op regionale en bovenregionale schaal op. Dit betreft in het bijzonder het sociaal domein, economie & arbeidsmarkt en bereikbaarheid & externe veiligheid.²⁹⁾ De samenwerking van Dordrecht is primair op de Drechtsteden gericht, waar binnen de GR-D aan deze opgaves wordt gewerkt. De verbinding tussen Zwijndrecht en Dordrecht is daarin het sterkste. Zowel de gemeente Dordrecht als haar inwoners zijn in woon-werkverkeer en voorzieningen toenemende mate ook op Rotterdam gericht.³⁰⁾ Vanuit de specifieke (groot)stedelijke opgaves van Dordrecht ligt er behoefte om deze meer in gezamenlijkheid met Rotterdam op te pakken. Op onderwerpen als bereikbaarheid, waterveiligheid en klimaatadaptatie zoekt Dordrecht nadrukkelijk de verbinding met Rotterdam. Dordrecht streeft naar een intensievere samenwerking met Rotterdam op het gebied van onderwijs, arbeidsmarkt en (OV) bereikbaarheid. De voornaamste gedeelde opgave tussen Breda en Dordrecht betreft mobiliteit en de bereikbaarheid van de A16 die de gebieden aan elkaar, en de Rotterdam-Antwerpen corridor, bindt.

15) CBS Statline, bevolkingssamenstelling op 1 januari 2017.

16) Gemeente Dordrecht, jaarstukken 2016.

17) Politiek akkoord 2014-2018 gemeente Dordrecht.

18) Atlas voor gemeenten (2017) De positie van de regio Drechtsteden. Relatieve sterktes en zwaktes van de regio en knoppen om aan te draaien.

19) Politiek akkoord 2014-2018 gemeente Dordrecht.

20) Zie hiervoor de tabellen en bevindingen verderop in dit document.

21) Atlas voor gemeenten (2017) De positie van de regio Drechtsteden. Relatieve sterktes en zwaktes van de regio en knoppen om aan te draaien.

22) Begroting 2018 gemeente Dordrecht. Bijlage 1, beleidsindicatoren.

23) Atlas voor gemeenten (2017) De positie van de regio Drechtsteden. Relatieve sterktes en zwaktes van de regio en knoppen om aan te draaien.

24) Smeulders, Kromhout & Giesbers (2017) & Marlet (2017).

25) Cirkellab (2016). Circulaire kansen voor Dordrecht. In opdracht van Dienst Stadsontwikkeling, gemeente Dordrecht. Februari 2016.

26) Panteia (2016). De vraag naar arbeid in de regio Drechtsteden.

27) Begroting Dordrecht 2018.

28) Staat van Zuid-Holland (staatvan.zuid-holland.nl). Verbonden partijen, d.d. 24-06-2016.

29) Politiek akkoord 2014-2018 gemeente Dordrecht.

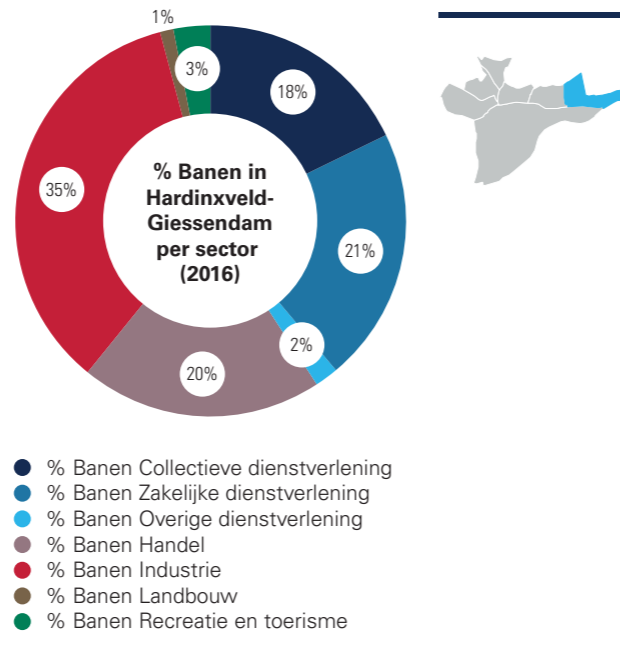
30) Tordoir & Poorthuis (2017); Atlas voor gemeenten (2017).

1.3 Hardinxveld-Giessendam

De gemeente Hardinxveld-Giessendam is per 1 januari 2018 toetreden tot de Drechtsteden.³¹⁾ Met haar 17.872 inwoners is zij de kleinste gemeente binnen de subregio. Daarvoor maakte Hardinxveld-Giessendam deel uit van de subregio Alblasserwaard-Vijfheerenlanden.³²⁾ Als kleine gemeente kiest Hardinxveld-Giessendam voor een projectmatige aanpak, waarin zij rekening houdt met begrenzingen in tijd, capaciteit en geld.³³⁾

Opgaveprofiel

- Een belangrijke doelstelling van Hardinxveld-Giessendam is om als gemeente bestuurlijk zelfstandig te blijven en de kwetsbaarheid van de organisatie te verminderen. De gemeente beoogt een bestuurskrachtige gemeente te zijn, waarbij de lokale identiteit behouden blijft.³⁴⁾ Deze doelstelling is een belangrijke overweging geweest om bij de Drechtstedensamenwerking aan te sluiten.
- Hardinxveld-Giessendam ziet voor zichzelf onder andere ruimtelijk-economische opgaven op het gebied van een aantrekkelijk vestigingsklimaat, het verbeteren van de doorstroming op de A15, een goede aansluiting op de arbeidsmarkt en het versterken van (centrum) voorzieningen. Op het gebied van woningbouw ligt er in Hardinxveld-Giessendam een gemiddeld grote opgave.³⁵⁾
- Hardinxveld-Giessendam heeft vergeleken met de andere Drechtsteden een minder grote opgave op sociaaleconomisch gebied. Er is een hoge arbeidsparticipatie, een laag werkloosheidspercentage en een bovengemiddeld besteedbaar inkomen. Ook de opgaven in het sociaal domein zijn minder groot dan in bijvoorbeeld Zwijndrecht of Dordrecht. In het jeugd domein zijn voor Hardinxveld-Giessendam de problemen relatief wel iets groter dan gemiddeld. Ook Hardinxveld-Giessendam heeft te maken met een vergrijzing van de bevolking, wat op termijn de voorzieningen onder druk kan zetten.
- Hardinxveld-Giessendam is een gemeente met oorspronkelijk een agrarische achtergrond, maar heeft zich hoofdzakelijk doorontwikkeld tot een gemeente met een krachtige industrie. De werkgelegenheid in Hardinxveld is sterk gericht op de maritieme industrie. Een aantal

grote internationale spelers zijn in Hardinxveld gehuisvest.³⁶⁾ Andere sectoren van belang zijn bouw en handel en zakelijke dienstverlening.³⁷⁾

- Op basis van de financiële kengetallen lijkt de positie van de gemeente Hardinxveld-Giessendam voldoende op orde te zijn.³⁸⁾ In Hardinxveld-Giessendam gaat 25,16% van de totale begroting naar verbonden partijen.³⁹⁾

Regionale oriëntatie

In de (externe) oriëntatie richt Hardinxveld-Giessendam zich zowel op haar vorige subregio Alblasserwaard-Vijfheerenlanden als op de Drechtsteden. Zowel Gorinchem en Dordrecht zijn voor de inwoners van Hardinxveld-Giessendam belangrijke centrumsteden: Dordrecht met name op het gebied van culturele voorzieningen, Gorinchem ook in sterkere mate op het gebied van werkgelegenheid.⁴⁰⁾ Binnen de Drechtsteden is Hardinxveld-Giessendam sterk verbonden met Sliedrecht op het gebied van woon-werkverkeer. Daarnaast is de verbinding met Papendrecht en Alblasserdam relevant.⁴¹⁾ Ondanks dat Hardinxveld-Giessendam geen onderdeel meer uitmaakt van de Gemeenschappelijke Regeling Alblasserwaard-Vijfheerenlanden sinds 1 januari 2017, blijft zij op inhoud de samenwerking zoeken met gemeenten uit die regio daar waar dat van meerwaarde wordt geacht.

31) Op 19 december 2014 heeft de gemeenteraad van Hardinxveld-Giessendam unaniem besloten om de samenwerking met de Drechtsteden te verkennen. In juli 2015 is besloten dat de gemeente Hardinxveld-Giessendam per 1 januari 2018 toe zou treden tot de GR Drechtsteden. Hardinxveld-Giessendam heeft deze keuze onder andere gemaakt naar aanleiding van het rapport van Wever, R., Kroese, J. & Wit, de, J. (2015). Hardinxveld-Giessendam: samenwerken in de regio, toekomstbestendige keuzes. BMC, Juni 2015.
 32) CBS Statline, bevolkingssamenstelling op 1 januari 2017.
 33) Gemeente Hardinxveld-Giessendam (2014). Collegeprogramma 2014-2018. Krachtige samenleving, slagvaardige gemeente. Juli 2014.
 34) Coalitieprogramma Hardinxveld-Giessendam 2014-2018. Voor een daadkrachtig en solide beleid! 22 april 2014.
 35) Gemeente Hardinxveld-Giessendam (2014). Collegeprogramma 2014-2018. Krachtige samenleving, slagvaardige gemeente. Juli 2014.

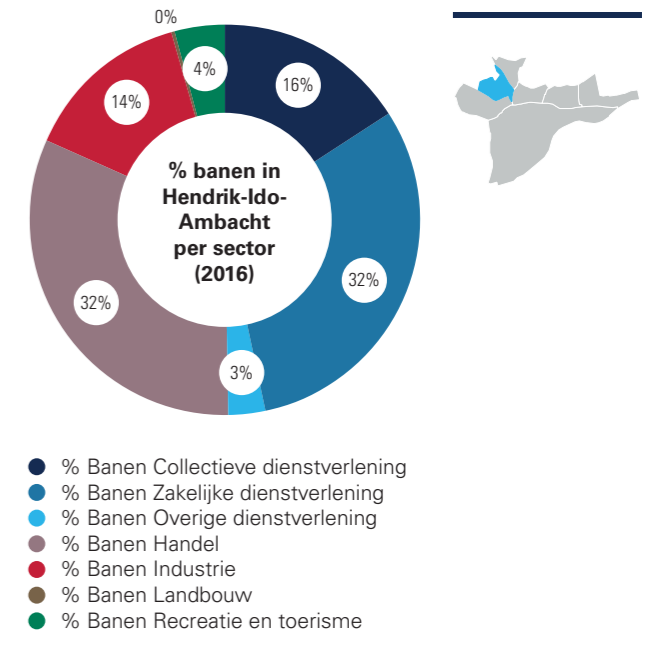
36) Economische visie Hardinxveld-Giessendam 2013-2017.
 37) Zie grafiek % banen in Hardinxveld-Giessendam (2016). Gegevens op basis van [waarsstaatjegemeente.nl](http://www.waarsstaatjegemeente.nl).
 38) Jaarstukken 2016 gemeente Hardinxveld-Giessendam.
 39) Dit betreffen gegevens van 2016, nog voordat Hardinxveld-Giessendam officieel toe is getreden tot de Drechtstedensamenwerking. Geactualiseerde cijfers zijn niet aanwezig. Gegevens zijn ontleend van Staat van Zuid-Holland (staatvan.zuid-holland.nl). Verbonden partijen, d.d. 24-06-2016.
 40) Atlas voor gemeenten (2017).
 41) Tordoir & Poorthuis (2017).

1.4 Hendrik-Ido-Ambacht

Hendrik-Ido-Ambacht is een gemeente met 29.731 inwoners, en is daarmee van middelgrote omvang binnen de Drechtsteden.⁴²⁾ De gemeente wordt gekenmerkt door een dorps en groen karakter, omgeven door een stedelijke regio in de Zwijndrechtse Waard. De gemeente werkt vanuit een kleine organisatie, ingericht op het omgaan met verschillende regionale verbanden en schaalniveau, aan de opgaven die voorliggen.

Opgaven

- Stip op de horizon voor Hendrik-Ido-Ambacht is het behoud van de eigen identiteit door middel van bestuurlijke zelfstandigheid.⁴³⁾ Vanuit die eigen identiteit en een krachtige organisatie opereren ze in regionale verbanden. Samenwerking met andere gemeenten vinden ze belangrijk, mits dit meerwaarde levert voor de inwoners en niet ten koste gaat van de eigen identiteit en bestuurlijke zelfstandigheid.⁴⁴⁾
- Belangrijke ruimtelijk-economische opgaven zijn het behoud van een goed voorzieningenniveau, een goed en aantrekkelijk woon- en werkklimaat, een krachtig winkelcentrum en een verbeterde bereikbaarheid zowel via de weg als het openbaar vervoer.⁴⁵⁾ Hendrik-Ido-Ambacht kent een grote woningbouwopgave vergeleken met de andere Drechtstedengemeenten om te kunnen voldoen aan de bevolkingsontwikkelingen.⁴⁶⁾
- De werkgelegenheid binnen Hendrik-Ido-Ambacht zit met name in de handels- en reparatie sector en de zakelijke dienstverlening.⁴⁷⁾ Hendrik-Ido-Ambacht heeft een sterk midden- en kleinbedrijf. Hendrik-Ido-Ambacht heeft van de Drechtsteden het laagste aantal banen per 1000 inwoners maar heeft wel de grootste gemiddelde beroepsbevolking per 1000 inwoners van de Drechtsteden. Hendrik-Ido-Ambacht is qua economische prestaties een minder krachtige gemeente.⁴⁸⁾
- De inwoners van Hendrik-Ido-Ambacht zijn over het algemeen welgesteld en kennen een hogere sociaaleconomische status dan de andere Drechtstedengemeenten. De inwoners zijn gemiddeld hoger opgeleid dan in de andere Drechtstedengemeenten. In Hendrik-Ido-Ambacht is er een hoge arbeidsparticipatie, wonen er relatief gezien de meeste huishoudens met een hoog inkomen en is er een

lage werkloosheid. De opgaven in het sociaal domein zijn voor Hendrik-Ido-Ambacht tevens veel beperkter dan voor omringende gemeenten. De bevolking van Hendrik-Ido-Ambacht vergrijst de komende jaren het sterkst van alle Drechtstedengemeenten. Dit zorgt op termijn mogelijk voor een grotere druk op de voorzieningen.

- De financiën in Hendrik-Ido-Ambacht zijn volgens de meest recente begroting en jaarrekening op orde. De financiële kengetallen⁴⁹⁾ bevinden zich echter wel voor een groot deel in de hoogste risicocategorie zoals opgesteld door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Het percentage van de begroting van Hendrik-Ido-Ambacht dat naar verbonden partijen gaat is 33,70%.⁵⁰⁾

Regionale oriëntatie

Hendrik-Ido-Ambacht is op het gebied van werkgelegenheid sterk gericht op Rotterdam. Daarnaast zijn er vanuit Hendrik-Ido-Ambacht ook relevante stromen richting Barendrecht en Ridderkerk.⁵¹⁾ Binnen de Drechtsteden is de verbinding tussen Hendrik-Ido-Ambacht en Zwijndrecht het meest relevant, zowel op het gebied van werkgelegenheid als in voorzieningen.⁵²⁾ Hendrik-Ido-Ambacht en Zwijndrecht werken samen aan een gezamenlijke milieustraat, huisvesting van de buitendienst, maatschappelijke voorzieningen, de woningbouw in De Volgerlanden, het project Noordoevers en de aansluiting van beide gemeenten op de A16.⁵³⁾

42) CBS Statline, bevolkingssamenstelling op 1 januari 2017.
 43) Coalitieprogramma 2014-2018. Voor elkaar in Ambacht.
 44) Visie op regionale samenwerking, 30 september 2014, Gemeente Hendrik-Ido-Ambacht.
 45) Coalitieprogramma 2014-2018. Voor elkaar in Ambacht.
 46) Smeulders, Kromhout & Giesbers (2017). Volkshuisvestelijke opgave in beeld. Woningmarktonderzoek Drechtsteden 2016-2031. RIGO Research en Advies, 28 april 2017.
 47) Zie grafiek '% banen in Hendrik-Ido-Ambacht (2016)'. Gegevens zijn op basis van [waarsstaatjegemeente.nl](http://www.waarsstaatjegemeente.nl).
 48) Ontleend uit Panteia (2016). De vraag naar arbeid in de regio Drechtsteden.

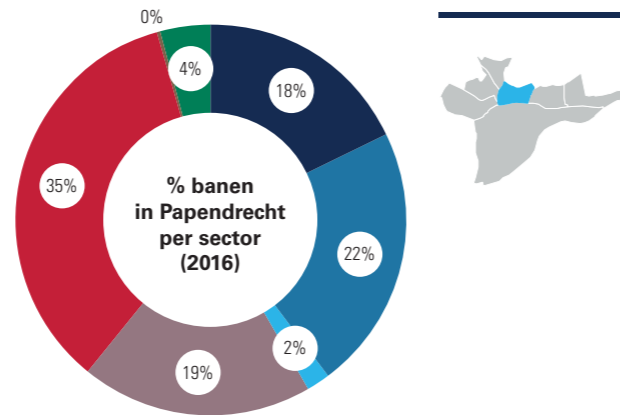
49) Zie tabel 'Financiële kengetallen per gemeente (2016).
 50) Staat van Zuid-Holland (staatvan.zuid-holland.nl). Verbonden partijen, d.d. 24-06-2016.
 51) Atlas voor gemeenten (2017).
 52) Atlas voor gemeenten (2017); Tordoir & Poorthuis (2017).
 53) Coalitieprogramma 2014-2018. Voor elkaar in Ambacht.

1.5 Papendrecht

De gemeente Papendrecht is een ondernemende woon-gemeente met een kleine stedelijke kern. In Papendrecht wonen 32.292 inwoners.⁵⁴⁾ Na Dordrecht en Zwijndrecht is Papendrecht de grootste Drechtstedengemeente. Papendrecht is over het algemeen een welvarend dorp met een bloeiend bedrijfsleven, waar enkele grote internationaal opererende spelers zijn gehuisvest. De gemeente heeft een flexibel inzetbaar ambtelijk apparaat en werkt intensief samen in regionaal verband.⁵⁵⁾

Opgaven

- Papendrecht streeft naar het behoud van eigen karakter en zelfstandigheid van de gemeente. De gemeente vindt het van belang de omvang en bestuurskracht adequaat in te richten opdat zij zo efficiënt en effectief mogelijk kan functioneren, ook in regionaal verband. Papendrecht werkt samen omdat dit direct en op de lange termijn praktische en financiële voordelen biedt.⁵⁶⁾
- Papendrecht streeft naar een (bovengemiddeld) comfortabel woon-, leef- en werkklimaat. Ruimtelijk-economische opgaven liggen op centrumontwikkeling, goede bereikbaarheid en een goede aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt. De woonopgave in Papendrecht is vergeleken met de andere Drechtstedengemeenten beperkt.⁵⁷⁾
- De gemeente Papendrecht heeft relatief welvarende inwoners met een goede sociaaleconomische status. Het opleidingsniveau in Papendrecht is gemiddeld genomen hoger dan de omringende Drechtstedengemeente. De netto arbeidsparticipatie en werkloosheid zijn gunstiger opzichte van het landelijk gemiddelde. Na Hardinxveld-Giessendam en Hendrik-Ido-Ambacht heeft Papendrecht de inwoners met het hoogste gemiddeld besteedbaar inkomen. De problematiek in het sociaal domein is gemiddeld vergeleken met andere gemeenten. Op het jeugd domein kent zij wel een bovengemiddelde opgave.⁵⁸⁾ Papendrecht is de enige gemeente van de Drechtsteden waarvan verwacht wordt dat de bevolking zal afnemen. Daarnaast heeft Papendrecht te maken met een sterke mate van vergrijzing. Dit kan de problematiek op termijn doen groeien.

- % Banen Collectieve dienstverlening
- % Banen Zakelijke dienstverlening
- % Banen Overige dienstverlening
- % Banen Handel
- % Banen Industrie
- % Banen Landbouw
- % Banen Recreatie en toerisme

- Papendrecht is een sterk industrie georiënteerde gemeente. Een hoog aandeel van de werkgelegenheid in Papendrecht bevindt zich in de industrie, gevolgd door de zakelijke dienstverlening. Belangrijke sectoren zijn de natte waterbouw, logistiek en de maritieme maakindustrie.⁵⁹⁾ Het aantal vestigingen per duizend inwoners is in Papendrecht laag, anderzijds zijn er een aantal grote internationale bedrijven gevestigd in Papendrecht. De prestaties van Papendrecht op economisch vlak zijn gemiddeld.⁶⁰⁾
- Het gaat de gemeente Papendrecht financieel voor de wind. De jaarrekening van 2016 is afgesloten met een positief resultaat van 9,9 miljoen euro en ook in 2018 is er een overschot op de begroting.⁶¹⁾ In Papendrecht gaat 40,93% van de totale begroting naar verbonden partijen.⁶²⁾

Regionale oriëntatie

Binnen de Drechtsteden is Papendrecht op het gebied van woon-werkverkeer het meest verbonden met Dordrecht, Sliedrecht en Alblasterdam. Daarnaast is er vanuit Papendrecht een goede verbinding met de Westelijke Alblasterwaard, waarmee ze ook samenwerken.⁶³⁾ Het zwaartepunt van de samenwerking ligt echter op de Drechtsteden. Richting de Alblasterwaard heeft Papendrecht een regionale functie. Papendrecht is tevens in sterke mate georiënteerd op Rotterdam, mede vanwege de grote internationale bedrijven die in Papendrecht gevestigd zijn.

54) CBS Statline, bevolkingssamenstelling op 1 januari 2017.
 55) Coalitieakkoord 2014-2018. Duurzaam samen – Samen doen. Toekomstperspectief voor Papendrecht.
 56) Coalitieakkoord 2014-2018. Duurzaam samen – Samen doen. Toekomstperspectief voor Papendrecht.
 57) Smeulders, Kromhout & Giesbers (2017). Volkshuisvestelijke opgave in beeld. Woningmarktonderzoek Drechtsteden 2016-2031. RIGO Research en Advies, 28 april 2017.
 58) OCD (2017) Basisset beleidsindicatoren Papendrecht, september 2017.

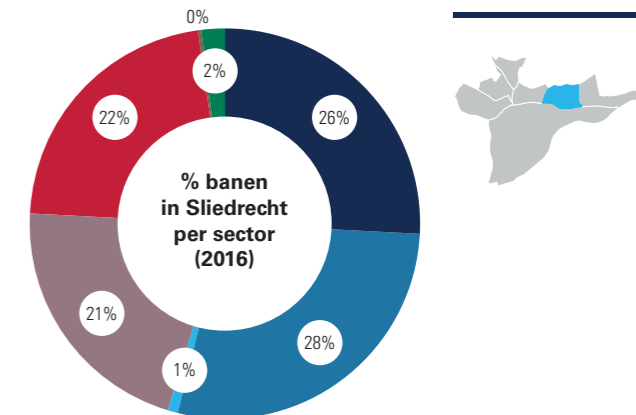
59) Zie grafiek '% banen in Papendrecht (2016)'. Gegevens afkomstig van [waarsstaatjegemeente.nl](http://www.waarsstaatjegemeente.nl).
 60) Ontleend uit Panteia (2016). De vraag naar arbeid in de regio Drechtsteden.
 61) Begroting 2018 gemeente Papendrecht.
 62) Staat van Zuid-Holland (staatvan.zuid-holland.nl). Verbonden partijen, d.d. 24-06-2016.
 63) Tordoir & Poorthuis (2017); Atlas voor gemeenten (2017).

1.6 Sliedrecht

De gemeente Sliedrecht is met 25.012 inwoners de vijfde Drechtstedengemeente naar orde van inwonersaantal.⁶⁴⁾ Sliedrecht heeft een dorps karakter, maar staat tevens bekend als 'bakermat van de mondiale baggerindustrie' en huisvest een aantal internationale maritieme bedrijven. De gemeentelijke organisatie is ingericht als regiegemeente.

Opgaven

- Autonomie en behoud van de lokale identiteit is voor Sliedrecht het uitgangspunt in haar handelen. Regionale samenwerking staat daarin echter niet ter discussie. Sliedrecht streeft naar regionale visies met een lokale vertaling. Deze lokale ruimte wil Sliedrecht maximaal benutten.⁶⁵⁾
- Ruimtelijk-economische opgaven liggen in het versterken van het voorzieningenniveau, het vestigingsklimaat en goede (digitale) bereikbaarheid.⁶⁶⁾ De bevolking in Sliedrecht neemt de komende jaren toe. Met name op het gebied van woningbouw ligt er voor Sliedrecht een relatief grote opgave.⁶⁷⁾
- De sociaaleconomische status van de inwoners in Sliedrecht wordt gekenmerkt door een hoge arbeidsparticipatie en een lage werkloosheid, maar aan de andere kant ook een laag gemiddeld besteedbaar inkomen. In Sliedrecht zijn relatief veel huishoudens met een laag inkomen en weinig huishoudens met een hoog inkomen. De opgave van Sliedrecht in het sociaal domein bevindt zich vergeleken met de andere Drechtstedengemeenten op een gemiddeld niveau.
- De werkgelegenheid in Sliedrecht is verdeeld over verschillende sectoren. Sliedrecht heeft een sterke baggersector en maritieme industrie, een grote zorgsector maar is ook een belangrijke regionale perifere detailhandelslocatie.⁶⁸⁾ In Sliedrecht is de werkgelegenheid groot. Per 1000 inwoners zijn er ongeveer 955 banen. Daarmee heeft Sliedrecht de hoogste gemiddelde score van de Drechtstedengemeenten. De economische prestaties van Sliedrecht zijn over het algemeen goed.⁶⁹⁾

- % Banen Collectieve dienstverlening
- % Banen Zakelijke dienstverlening
- % Banen Overige dienstverlening
- % Banen Handel
- % Banen Industrie
- % Banen Landbouw
- % Banen Recreatie en toerisme

- Op basis van de financiële kengetallen lijkt de financiële positie van Sliedrecht voor nu voldoende op orde.⁷⁰⁾ In Sliedrecht gaat 50,11% van de totale begroting naar verbonden partijen.⁷¹⁾

Regionale oriëntatie

De gemeente Sliedrecht is in haar regionale oriëntatie primair op de Drechtstedengemeenten gericht, maar heeft ook banden met de Alblasterwaard. In uitgaand woon-werkverkeer richt Sliedrecht zich op Dordrecht, Hardinxveld-Giessendam en Papendrecht. Qua voorzieningen is Sliedrecht ook voor een deel op Gorinchem gericht.⁷²⁾ Voor de Alblasterwaardregio geeft Sliedrecht aan winkel- en vrijetijdsvoorzieningen voor de omliggende gemeenten te bieden.⁷³⁾ De samenwerking met de Alblasterwaard richt zich vooral op thema's zoals waterveiligheid. Daarnaast is Sliedrecht ook op Rotterdam gericht.

64) CBS Statline, bevolkingssamenstelling op 1 januari 2017.
 65) Gewoon doen! Uitvoeringsprogramma college Sliedrecht 2014-2018.
 66) Gewoon doen! Uitvoeringsprogramma college Sliedrecht 2014-2018.
 67) Smeulders, Kromhout & Giesbers (2017). Volkshuisvestelijke opgave in beeld. Woningmarktonderzoek Drechtsteden 2016-2031. RIGO Research en Advies, 28 april 2017.
 68) Zie grafiek '% banen in Sliedrecht (2016)'. Gegevens afkomstig van [waarsstaatjegemeente.nl](http://www.waarsstaatjegemeente.nl).
 69) Panteia (2016). De vraag naar arbeid in de regio Drechtsteden.

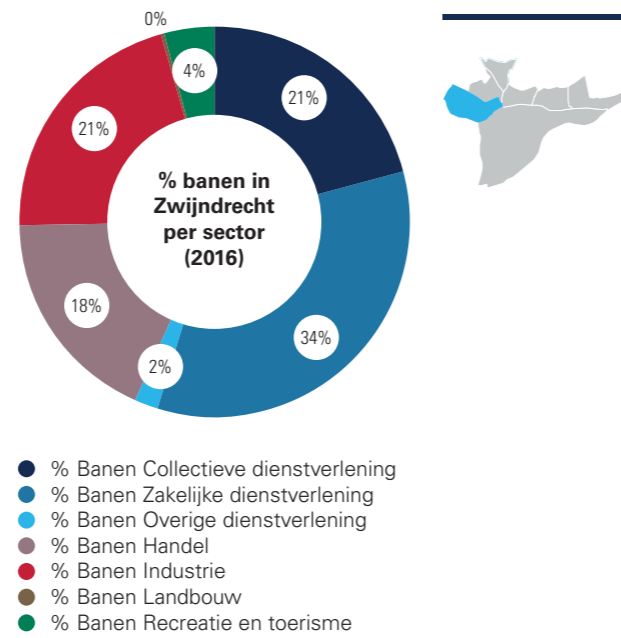
70) Begroting 2018 Sliedrecht; Jaarrekening 2016.
 71) Staat van Zuid-Holland (staatvan.zuid-holland.nl). Verbonden partijen, d.d. 24-06-2016.
 72) Tordoir & Poorthuis (2017); Atlas voor gemeenten (2017).
 73) Gewoon doen! Uitvoeringsprogramma college Sliedrecht 2014-2018.

1.7 Zwijndrecht

De gemeente Zwijndrecht is met 44.417 inwoners 'de grootste van de kleintjes'.⁷⁴⁾ Zwijndrecht is een gemeente met zowel stedelijke kenmerken als een landelijke uitstraling, gelegen aan een diep vaarwater. De belangrijkste binnen-vaartroute loopt langs Zwijndrecht. De gemeentelijke organisatie organiseert zich zichtbaar, aanspreekbaar en dichtbij de burger om per opgave de juiste aanpak te kiezen.

Opgaven

- Voor de gemeente Zwijndrecht is regionale samenwerking geen doel op zich, maar moet van toegevoegde waarde zijn voor de gemeente. Daarnaast wil het graag een bepaalde mate van regie in handen houden.⁷⁵⁾
- Zwijndrecht beschikt over veel watergerelateerde bedrijvigheid. Een groot deel van de werkgelegenheid zit in de sectoren bouw, handel en zware industrie. Het bedrijfsleven wordt gekenmerkt door een grote industriële tak met een sterke maritieme maakindustrie en goed vertegenwoordigd midden- en kleinbedrijf.⁷⁶⁾ De economische prestaties van Zwijndrecht zijn gemiddeld.⁷⁷⁾
- Ruimtelijk-economische opgaven liggen op het behouden en versterken van het voorzieningenniveau en het winkelaanbod. De mix van vergrijzing en een groei van jongeren tot twintig jaar vormen tevens op het gebied van woningbouw een belangrijke opgave.
- De sociaaleconomische status van de inwoners in Zwijndrecht is lager dan die van de andere (kleinere) Drechtstedengemeenten. Samen met Dordrecht heeft Zwijndrecht een hoog werkloosheidspercentage, gemiddeld een laag besteedbaar inkomen en relatief weinig inwoners met een hoog inkomen. Ook de uitdagingen in het sociaal domein zijn fors voor Zwijndrecht. Inwoners maken relatief veel gebruik van voorzieningen in het sociaal domein. Daarnaast heeft Zwijndrecht evenals Hendrik-Ido-Ambacht sterker dan andere gemeenten te maken met een vergrijzende bevolking. De problematiek van Zwijndrecht lijkt daarmee het meest op de (groot)stedelijke problematiek van Dordrecht.

- Zwijndrecht is op financieel gebied relatief kwetsbaar. In de komende jaren blijft de gemeente een terughoudend financieel beleid voeren.⁷⁸⁾ In Zwijndrecht gaat 46,31% van de totale gemeentelijke begroting naar verbonden partijen.⁷⁹⁾

Regionale oriëntatie

Zwijndrecht is in haar regionale oriëntatie op de Drechtsteden gericht en heeft primair een sterke verbinding met Dordrecht en Hendrik-Ido-Ambacht. Zwijndrecht is tevens gelegen in de Zwijndrechtse Waard samen met Hendrik-Ido-Ambacht en Ridderkerk, waarmee de verbindingen sterk zijn. Met de Zwijndrechtse Waard, Barendrecht en de Drechtsteden zet Zwijndrecht zich in op het dossier spoorveiligheid. De meest relevante verbinding voor Zwijndrecht is de waterverbinding op de noord-zuid as richting Rotterdam. Zwijndrecht is nabijgelegen aan Rotterdam en heeft een goede (OV) verbinding met Rotterdam. Zwijndrecht is in sterke mate georiënteerd op Rotterdam voor zowel de woon-werkverbinding als voor voorzieningen. De verbinding richting Rotterdam heeft de afgelopen jaren onvoldoende aandacht gehad.⁸⁰⁾

1.8 Overall beeld opgaveprofielen Drechtstedengemeenten

De sociaaleconomische problematiek van Dordrecht en Zwijndrecht is beduidend groter dan die van de andere Drechtstedengemeenten. Hardinxveld-Giessendam en Hendrik-Ido-Ambacht zijn qua sociaaleconomisch profiel de meest krachtige gemeenten en kennen relatief gezien de minste problematiek. Papendrecht, Sliedrecht en Alblasserdam hebben een vergelijkbaar sociaaleconomisch profiel. De sociaaleconomische problematiek van deze gemeenten ligt onder het landelijk gemiddelde. Dordrecht en Zwijndrecht hebben een lager sociaaleconomisch profiel dan de andere Drechtstedengemeenten en met name Dordrecht scoort lager dan het landelijk gemiddelde. Daarmee staan Dordrecht en in zekere mate ook Zwijndrecht voor de grootste sociaaleconomische opgaven.

In het sociaal domein zijn de opgaven voor Dordrecht het grootst voor zowel het Jeugd domein, de WMO en Werk & Inkomen. Ook de gemeente Zwijndrecht kent een relatief grote opgave in het sociaal domein. Hendrik-Ido-Ambacht en Hardinxveld-Giessendam kennen vergeleken met de andere gemeenten een beperktere opgave in het sociaal domein. De opgaven van Alblasserdam, Papendrecht en Sliedrecht zijn vergelijkbaar.

De ruimtelijk-economische opgaven van de Drechtstedengemeenten verschillen. De opgaven van de kleinere gemeenten binnen de Drechtsteden richten zich hoofdzakelijk op behoud en versterking van voorzieningen, bestuurskracht en zeggingskracht. Dordrecht en Zwijndrecht hebben in sterkere mate te maken met (groot)stedelijke opgaven.

Het economisch profiel van Dordrecht wijkt af van het merendeel van de andere Drechtstedengemeenten. Sliedrecht, Papendrecht, Hardinxveld-Giessendam, Alblasserdam en Zwijndrecht hebben een veel sterker maritiem industrieel profiel en huisvesten ook grote industriële bedrijven. Het economisch profiel van Dordrecht is meer gericht op collectieve en zakelijke dienstverlening.

De regionale oriëntatie van de gemeenten verschilt. Tordoir & Poorthuis (2017) geven aan dat er binnen de Drechtsteden drie gebieden te onderscheiden zijn welke sterk op zichzelf en Rotterdam gericht zijn en in mindere mate op elkaar. Dit betreft Dordrecht (1), Zwijndrecht en Hendrik-Ido-Ambacht (2) en Alblasserdam, Papendrecht, Sliedrecht en Hardinxveld-Giessendam (3). Zeker de laatste groep heeft tevens een sterke gerichtheid op de Alblasserwaard.

74) CBS Statline, bevolkingssamenstelling op 1 januari 2017.

75) Uitvoeringsprogramma 2015-2018. Zwijndrecht aantrekkelijk voor jong & oud. Gemeente Zwijndrecht.

76) Zie grafiek '% banen in Zwijndrecht (2016)'. Gegevens zijn afkomstig van waarstaatjegemeente.nl.

77) Panteia (2016). De vraag naar arbeid in de regio Drechtsteden.

78) Raadsprogramma 2014-2018 'Open en transparant'. Gemeente Zwijndrecht.

79) Staat van Zuid-Holland (staatvan.zuid-holland.nl). Verbonden partijen, d.d. 24-06-2016.

80) Tordoir & Poorthuis (2017); Atlas voor gemeenten (2017).

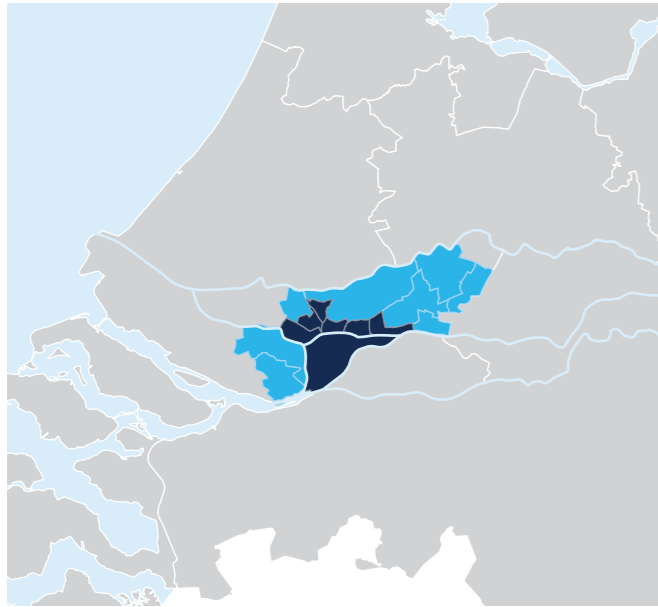
Drechtsteden

Hoofdstuk 2

De Drechtsteden vormen een aaneengesloten gebied aan de zuidrand van de Randstad. De delen worden onderling verbonden door water. Langs de Drechtoevers van de drie rivieren Beneden-Merwede, Noord en Oude Maas ontmoeten stad en platteland, rivieren en polders elkaar. Nationaal Park De Biesbosch vormt de groene achtertuin van het gebied.

De Drechtsteden zijn van oudsher gespecialiseerd in de maritieme sector. De sterk ontwikkelde maakindustrie, de waterbouw, binnenvaart en gerelateerde maritieme toeleveranciers maken de regio na Rotterdam en Amsterdam het derde maritieme knooppunt van Nederland. De maritieme sector is vooral vertegenwoordigd in de kleinere gemeenten boven de rivieren: van Zwijndrecht tot Hardinxveld-Giessendam. Hendrik-Ido-Ambacht en Dordrecht zijn relatief minder gericht op de maritieme industrie. In deze beide gemeenten zijn minder grote maritieme bedrijven gevestigd.

Figuur 1 Subregio Drechtsteden

De regio Drechtsteden heeft meer te bieden dan de maritieme industrie. Op het gebied van gezondheidszorg staan de Drechtsteden goed op de kaart. Het Albert Schweitzer ziekenhuis, met meerdere locaties in de regio, behoort al jaren tot de beste ziekenhuizen van Nederland. Daarnaast biedt het gebied toeristische trekpleisters zoals de binnenstad van Dordrecht, het Unesco Werelderfgoed Kinderdijk en het Nationaal Park De Biesbosch. Deze maken de regio tot een aantrekkelijke (woon)omgeving.

Het Drechtstedengebied is gunstig gelegen als scharnierpunt van de zuidelijke Randstad, de mainport Rotterdam en de as Breda-Antwerpen. De regio Drechtsteden wordt gezien als een regio met een enorm potentieel, die nog onvoldoende profiteert van het economische herstel en voor een aantal belangrijke opgaves staat.

2.1 Beeld van opgaven Drechtstedenregio uit recente onderzoeken

Recente rapportages van Marlet (2017), Atlas voor gemeenten (2017), Tordoir & Poorthuis (2017) en Jansen (2015) benoemen de grote gedeelde opgaves waar de regio de komende jaren voor staat. De regio heeft te maken met bovengemiddelde sociaaleconomische problematiek. Waar andere regio's binnen de Randstad beter uit de crisis zijn gekomen, blijft het herstel in de Drechtsteden achter.⁸¹⁾ Er is hoge werkloosheid, een lage ontwikkeling van de werkgelegenheid, er zijn relatief veel uitkeringen en de arbeidsparticipatie is laag. De werkgelegenheid en de regionale markten voor wonen, bedrijvigheid, kantoren en detailhandel herstellen minder stevig dan in andere gebieden in de Randstad. Daarnaast neemt de filedruk toe en blijft het aandeel hoger opgeleiden en mensen met een hoger inkomen achter bij vergelijkbare stedelijke regio's. Veel hoogopgeleiden en jongeren verlaten de regio.

De bevolkingsgroei van de hele Drechtstedenregio blijft achter bij de rest van Nederland. De bevolkingsgroei van de Drechtstedenbevolking in de afgelopen 25 jaar ligt met 11,3% onder het landelijk gemiddelde van 14%. Ook de beoogde groei die wordt voorzien tot 2040 is in de Drechtsteden met 4,7% lager dan het landelijk gemiddelde van 6%. Alle Drechtstedengemeenten hebben te maken met vergrijzing. De groep die vooral zorg vraagt, de 75-plussers, verdubbelt. Deze sterke mate van vergrijzing gaat op termijn de voorzieningen verder onder druk zetten. Daarnaast neemt de beroepsbevolking, het aantal 20-65 jarigen, af.⁸²⁾

De vraag naar woningen blijft vooralsnog achter. De woningvoorraad in de Drechtsteden sluit onvoldoende aan op de (toekomstige) vraag naar woningen en ligt kwalitatief onder de middelmaat. Er is relatief hoge leegstand.⁸³⁾ De Drechtsteden hebben een groot aanbod aan traditionele betaalbare gezinswoningen, een groot aanbod sociale huurwoningen maar ook een hoog aandeel scheefwoners. De duurdere segmenten in de huur- en de koopsector komen nu weinig voor in de regio Drechtsteden, terwijl daar wel behoefte aan is. Het gebied is daarmee niet vanzelfsprekend een aantrekkelijke woonplek.

Door die stagnerende ontwikkelingen komen (groot)stedelijke voorzieningen onder druk te staan en vermindert de sociaaleconomische problematiek onvoldoende.⁸⁴⁾

81) Atlas voor Gemeenten (2017); Zie ook afbeelding 'Werkloosheidspercentages ZHZ gemeenten'
 82) Factsheet bevolkingsprognose 2016-2040, Onderzoekscentrum Drechtsteden
 83) Smeulders, Kromhout & Giesbers (2017). Volkshuisvestelijke opgave in beeld. Woningmarktonderzoek Drechtsteden 2016-2031. RIGO Research en Advies, 28 april 2017.
 84) Marlet, G. (2017). Groei en Krimp: de Drechtsteden. Naar een realistische woonambitie voor de Drechtsteden. Atlas voor gemeenten.

Voor de economische profilering van de regio is sprake van een dilemma: het maritieme profiel werkt goed om de regio te onderscheiden, maar daarin zit weinig groei, zeker niet in arbeidsplaatsen. Die groei zit meer in logistiek, zorg en leisure, maar daarin onderscheidt de regio zich niet van andere steden. Daarbij geldt dat de uitdaging is te komen tot werkgelegenheid die aansluit op het profiel van de beroepsbevolking in de Drechtsteden. Die kenmerkt zich door een relatief lager gemiddeld opleidingsniveau. Dat maakt de opgave scherper: er is behoefte aan meer MBO/HBO werkgelegenheid. Tegelijkertijd is de doorscholing van de beroepsbevolking ook een opgave. Een initiatief als het Leerpark in Dordrecht voorziet in die behoefte.

De Drechtsteden werken gezamenlijk aan deze opgaves, zowel op ruimtelijk-economisch als sociaal gebied binnen de gemeenschappelijke regeling Drechtsteden.

2.2 Groeiagenda 2030 met 3 sleutels en 5 spotlightprojecten

Het belangrijkste en meest actuele richtinggevende document met betrekking tot het ruimtelijk-economische domein van de Drechtsteden is de Groeiagenda 2030. Dat document is in 2017 afgerond en is ook vertaald naar een 'bod aan de provincie', waarmee de regio co-investeringsmiddelen van de provincie Zuid-Holland probeert te verwerven. De Groeiagenda komt voort uit een breed gevoel van urgentie in 2016: waar andere regio's in de Randstad goed uit de crisis zijn gekomen, blijft het herstel in de Drechtsteden achter. Men ziet als grootste probleem dat steeds minder hoger opgeleiden in de regio willen wonen. Om die trend te keren, staan in de Groeiagenda drie kernopgaven ('sleutels') centraal:

- Goed wonen: dit wordt gezien als dé game changer voor de regio, hefboom voor stedelijke ontwikkeling, een beter voorzieningenniveau en het aantrekken en vasthouden van hoger opgeleiden.
- Goede bereikbaarheid: verbetering van de bereikbaarheid over weg, spoor en water, versterken van het stationsgebied van Dordrecht CS.
- Goed werken: versterken van economische positie van de regio door het aantrekken van nieuwe hoogwaardige bedrijvigheid, verbreding van het eenzijdige maritieme profiel naar maakindustrie, logistiek, leisure, zorg.

Aan deze drie kernopgaven zijn in een bod aan de provincie vijf spotlightprojecten gekoppeld die moeten bijdragen aan het behalen van de doelen.⁸⁵⁾ Naast de groeiagenda is

85) De spotlightprojecten zijn transformatie woonmilieus (1), campusontwikkeling Leerpark Dordrecht (2), verbetering bereikbaarheid (3), Spoorzone (4) en de Westelijke Dordtse Oever (5).

ook de in 2017 afgeronde regionale Energiestrategie van belang: daarin is uitgewerkt hoe de Drechtsteden in 2050 energieneutraal kunnen zijn. Men beschouwt het ook als een visie op de Drechtsteden: minder files, schonere lucht, werkgelegenheid, kwaliteit van de woningen, leefbaarheid en versterking van het vestigingsklimaat.⁸⁶⁾

2.3 De Drechtstedenregio, één samenhangend gebied?

De rivieren die tussen de gemeenten lopen, zorgen voor een functionele scheiding wat betreft oriëntatie en daily-urban-system. De rapportage van Tordoir & Poorthuis (2017) brengt drie gemeenschappen binnen de Drechtsteden in kaart die qua verplaatsingspatronen uiteenvallen: Hendrik-Ido-Ambacht en Zwijndrecht (1), Dordrecht (2) en de Drechtsteden ten oosten van rivier de Noord (3) (Alblasserdam, Papendrecht, Sliedrecht en Hardinxveld-Giessendam). Zwijndrecht en Dordrecht vormen een meer stedelijke regio ten opzichte van de andere gemeenten binnen de Drechtsteden.⁸⁷⁾

De Drechtsteden zijn het scharnierpunt tussen de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden en de Hoeksche Waard. Met name de Oostelijke Drechtsteden hebben een sterke verbinding met de Alblasserwaard en een maritieme verbinding met de rest van die regio. Sliedrecht en Hardinxveld-Giessendam hebben tevens een oriëntatie op de verzorgingskern van Gorinchem. De verbinding met de Hoeksche Waard is voor de hele Drechtstedenregio minder sterk. De colleges, ambtelijke top en de raadsleden uit de Drechtstedengemeenten ervaren weinig verbinding met de andere colleges, ambtelijke top en raadsleden van de andere Zuid-Holland Zuid gemeenten.⁸⁸⁾ De Drechtstedenregio wordt gezien als een intern gerichte subregio, die zich niet sterk als een geheel profileert naar de andere subregio's.

2.4 Externe oriëntatie van gemeenten en gebied als geheel

De dominante (externe) oriëntatie van de gemeenschappen binnen de Drechtsteden is verschillend. Zwijndrecht en Dordrecht vormen een meer stedelijke regio, die sterk is verbonden met de regio Rotterdam en veel minder met de landelijke, agrarische gemeenten. Daarnaast zijn de verstedelijkingsopgaves van Rotterdam en Dordrecht vergelijkbaar: een integrale aanpak op het gebied van binnenstedelijk

86) Op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling was de Ruimtelijke Strategie Drechtsteden (2015) het leidende document tot aan het verschijnen van de Groeiagenda (2017). De Ruimtelijke Strategie maakt onderdeel uit van het meerjarenprogramma dat de regio periodiek opstelt. Dit wordt beschouwd als het uitvoeringsprogramma voor de korte termijn (meest recent: 2014-2018).
 87) Atlas voor gemeenten (2017)
 88) Vraag 9 enquête

bouwen, versterking van economische toplocaties en OV. Vanuit de specifieke (groot)stedelijke opgave van Dordrecht ligt er behoefte om deze meer in gezamenlijkheid met Rotterdam op te pakken. Ook vanuit Rotterdam bestaat deze behoefte. Rotterdam zet in op samenwerking met nabijgelegen stedelijke kernen om zo de stedelijke én regionale ontwikkeling vorm te geven. Die samenwerking is dus minder georiënteerd op clusters van gemeenten, maar specifiek op centrumgemeenten.

De andere gemeenten ten oosten van de Noord zijn naast Rotterdam meer op de kleine kernen in de landelijke Alblas-serwaard gericht.⁸⁹⁾ Deze gemeenten geven aan voor die landelijke gemeenten een centrumfunctie te vervullen. Er is ook sprake van verbindingen tussen de drie gemeenschappen binnen de Drechtsteden, maar verplaatsingen binnen de drie clusters domineren over verplaatsingsstromen tussen de clusters.⁹⁰⁾ Voor de gemeenten in de regio Drechtsteden is niet alleen Dordrecht als centrumstad van belang, maar ook de nabijheid van de stad Rotterdam. De Drechtsteden en Dordrecht in het bijzonder oriënteren zich in grote mate op de stad Rotterdam. De belangrijkste gedeelde maatschap-pelijke opgave tussen de Drechtsteden en Rotterdam is de haven-economische opgave. Op het gebied van werkgelegenheid en voorzieningen zijn de inwoners van de regio Drechtsteden op beide steden georiënteerd.⁹¹⁾

De voornaamste gedeelde opgave tussen Breda/West-Brabant en Dordrecht/Drechtsteden betreft mobiliteit. De bereik-baarheid van de A16 bindt de gebieden aan elkaar en aan de Rotterdam-Antwerpen corridor. Vanuit de Drechtsteden is er echter geen sterke economische en inhoudelijke verbinding met Breda en de regio West-Brabant. De primaire interregi-onale verbindingen lopen veel meer richting Rotterdam dan richting West-Brabant.⁹²⁾ Desalniettemin kan deze grotere interregionale context interessant zijn voor deze opgave, ook vanuit het oogpunt van alternatieve routes die mogelijk de A16-problematiek kunnen verlichten.

Figuur 2 Meerschalgige context Drechtsteden/ZHZ

De directe werk- en voorzieningen gerelateerde verbindin-gen tussen de Drechtsteden en de regio's West-Brabant en Vlaanderen zijn beperkt. Uit de tabel 'Regionale oriëntatie beroepsbevolking' komt duidelijk naar voren dat de pendel op de arbeidsmarkt tussen de beide regio's slechts een klein percentage is van de totale pendel. De Drechtsteden zijn in veel sterkere mate op elkaar en op Rotterdam georiënteerd. Ondanks de relatieve onderlinge nabijheid van de regio's Drechtsteden en West-Brabant lijken de verschillende cul-tureel-historische achtergronden van de gebieden te zorgen voor weinig verwevenheid.

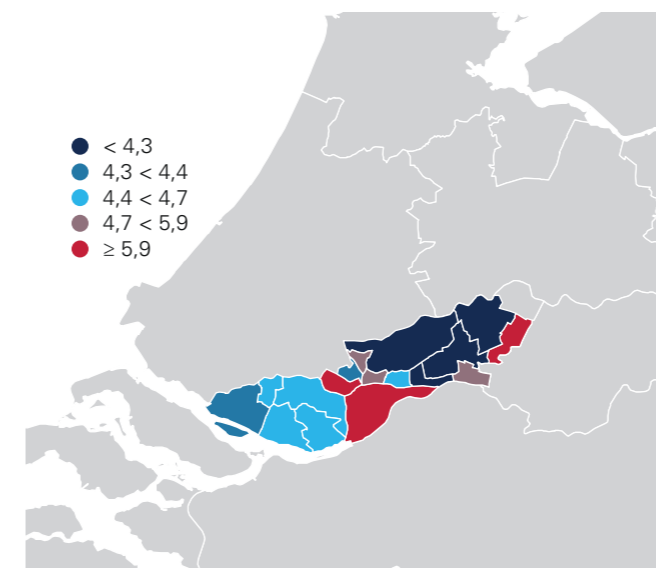
De beperkte arbeidsmobiliteit en onderlinge verwevenheid tussen de beide regio's wordt door de gesprekspartners her-kend. Desalniettemin wordt naar voren gebracht dat vanuit de schakelfunctie die met name de beide centrumsteden hebben, het waardevol wordt geacht om te (blijven) investe-ren in de relatie tussen beide regio's. Twee keer per jaar vindt een (informele) bijeenkomst plaats tussen zowel Dordrecht en Breda als de regio West-Brabant en de Drechtsteden. Deze ontmoetingen zijn gericht op uitwisseling van agenda's en ontmoeting en zijn deels complementair, deels vergelijk-baar qua inhoud.

89) Dit heeft deels te maken met de beperkte OV-voorzieningen vanuit de andere gemeenten richting Rotterdam. Vanuit Zwijndrecht en Dordrecht is de OV-verbinding met Rotterdam beduidend beter.

90) Provincie Zuid-Holland (2017)

91) Atlas voor Gemeenten (2017). De positie van de regio Drechtsteden. Relatieve sterktes en zwaktes van de regio en de knoppen om aan te draaien.

92) Atlas voor gemeenten (2017), Tordoir & Poorthuis (2017)

Figuur 3 Werkloosheidspercentages ZHZ gemeenten

	% uit Alblaserdam	% uit Dordrecht	% uit Hardinxveld-Giessendam	% uit Hendrik-Ido-Ambacht	% uit Papendrecht	% uit Sliedrecht	% uit Zwijndrecht
Werkt in Alblaserdam	30,00	0,92	1,30	3,08	5,48	1,98	1,47
Werkt in Dordrecht	7,50	51,75	3,90	12,31	17,12	11,32	19,12
Werkt in Hardinxveld-Giessendam	1,25	0,55	41,56	0,77	1,37	6,60	-
Werkt in Hendrik-Ido-Ambacht	2,50	0,74	-	20,77	1,37	0,94	4,41
Werkt in Papendrecht	7,50	2,76	2,60	2,31	30,14	6,60	1,96
Werkt in Sliedrecht	3,75	2,58	15,58	2,31	6,85	46,23	1,47
Werkt in Zwijndrecht	5,00	3,87	1,30	13,08	2,74	-	31,47
Werkt in Rotterdam	15,00	12,52	5,19	20,00	13,01	6,60	15,20
Werkt in Breda	1,25	1,66	1,30	2,31	1,37	0,94	1,96

Tabel 1 Regionale oriëntatie beroepsbevolking (% werkzame beroepsbevolking dat voor werk afhankelijk is van gemeente)⁹³⁾

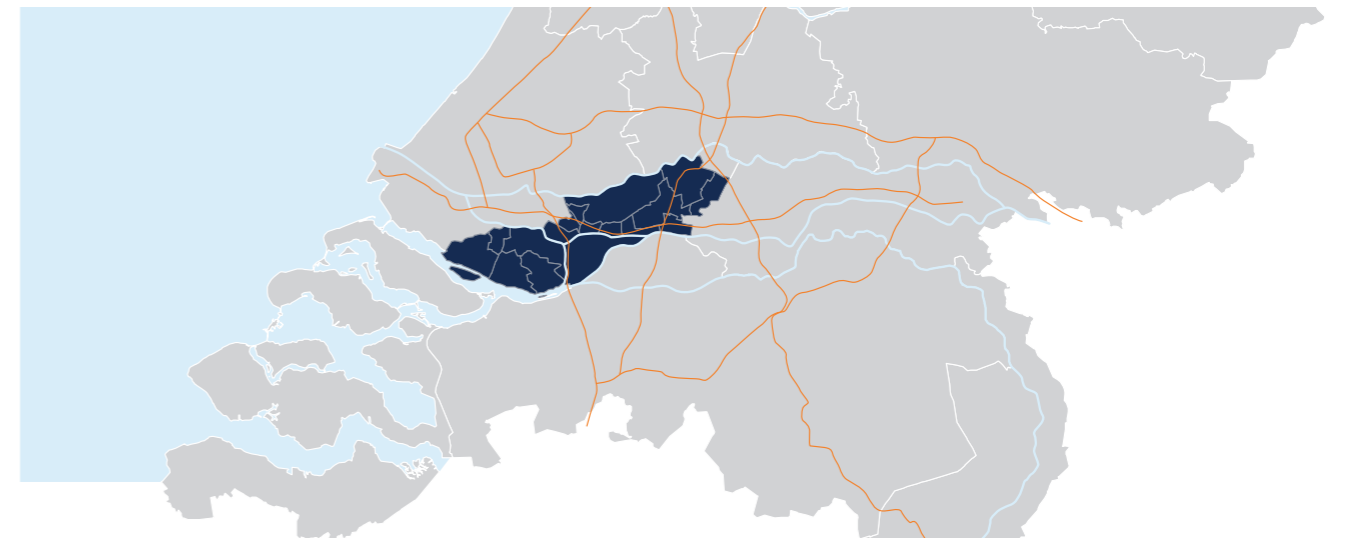
93) Ontleend uit Atlas voor gemeenten (2017)

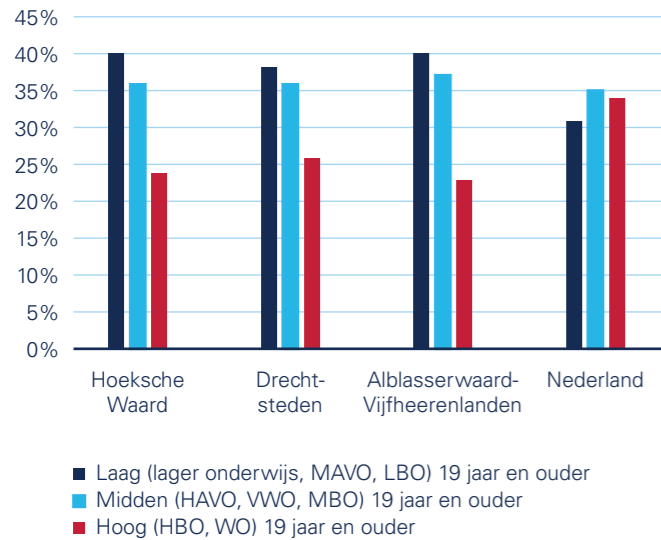
Zuid-Holland Zuid

Hoofdstuk 3

De regio Zuid-Holland Zuid is een diverse regio, die zich kenmerkt door een mix van (maritieme) maakindustrie en agrarische activiteit. Zuid-Holland Zuid omvat zowel (historische) stedelijke gebieden als grote, landelijk gelegen plattelandsgemeenten.

De regio Zuid-Holland Zuid kent een relatief grote laaggeschoolde beroepsbevolking en een relatief hoog aanbod laaggeschoolde arbeid.⁹⁴⁾ De specifieke opgaveprofielen van de subregio's binnen ZHZ lopen echter uiteen. De drie subregio's zijn weinig verbonden qua identiteit⁹⁵⁾ en op cultuurhistorisch en infrastructureel vlak. Hierna geven we een beschrijving van de opgavenprofielen van de twee subregio's Hoeksche Waard en Zuid Holland Zuid. Voor de beschrijving van de subregio Drechtsteden verwijzen wij u naar hoofdstuk 2.

Figuur 4 Opleidingsniveau ZHZ. Bron: Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen, Dienst Gezondheid & Jeugd ZHZ

3.1 Hoeksche Waard

De Hoeksche Waard is een subregio met een overwegend agrarisch profiel, gekenmerkt door een sterke en innovatieve landbouwsector.⁹⁶⁾ De vijf gemeenten binnen de Hoeksche Waard kennen een innige interne samenhang.⁹⁷⁾ De gemeenten hebben te maken met uitdagingen wat betreft de continuïteit van de voorzieningen en de leefbaarheid van de kernen, mede ingegeven door ontgroening en vergrijzing.

De gemeenten binnen de Hoeksche Waard hebben een vijftal thema's in samenwerking met de provincie geïdentificeerd in het gebiedsprogramma 'Hoeksche Waard Werkt'. De thema's zijn duurzame landbouw (1), energie (2), bereikbaarheid (3), natuur en recreatie (4) en demografische ontwikkelingen (5). Met dit programma beogen de gemeenten de eco-

94) Provincie Zuid-Holland (2017) Slimmer en Sterker Bestuur in Zuid-Holland. Tweede tussenrapportage, december 2017.
 95) Op Zuid-Holland Zuid schaal is er slechts in beperkte mate sprake van een regionale identiteit. 34% van de Drechtstedenrespondenten geeft aan dat dit zich helemaal niet voordoet, slechts 12% geeft aan dat dit zich sterk tot zeer sterk voordoet.
 96) Gebiedsprogramma Hoeksche Waard (2017) Hoeksche Waard werkt: dé voedingsbodem voor de Randstad. Hoeksche Waard en Provincie Zuid-Holland, juni 2017.
 97) Tordoir & Poorthuis (2017).

nomische vitaliteit te stimuleren, bereikbaarheid te vergroten en de leefkwaliteit te verbeteren. Uit zowel de gesprekken als de rapportage van Tordoir (2017) komt naar voren dat er weinig verbondenheid is tussen de (economische belangen van) de Hoeksche Waard met de Drechtsteden. De Hoeksche waard heeft geen maritieme sector. Daarnaast is de (economische) verbondenheid met de Rotterdamse haven vele malen sterker dan de verbinding met de haven van Dordrecht en Zwijndrecht. De verbinding tussen de Hoeksche Waard en de subregio Alblasserwaard-Vijfheerenlanden is in nog mindere mate inhoudelijk en economisch relevant.

Figuur 5 Subregio Hoeksche Waard

Naast een sterke interne oriëntatie, kennen de gemeenten binnen de Hoeksche Waard een sterke oriëntatie op Rotterdam-Rijnmond.⁹⁸⁾ In het kader van de aanstaande herindeling tot één Hoeksche Waard-gemeente wordt in een mogelijke (her)positionering nadrukkelijk naar Rotterdam-Rijnmond gekeken vanwege de sterke verbindingen. Het agrarisch profiel van de regio maakt dat ze tevens een sterke oriëntatie heeft op Goeree-Overflakkee, waarmee de subregio op het gebied van duurzame landbouw samenwerkt.

3.2 Alblasserwaard-Vijfheerenlanden

De Alblasserwaard en Vijfheerenlanden (AV) vormen een agrarische subregio met een sterke maatschappelijke, culturele en historische verbinding. Op het gebied van werk en voorzieningen is er echter sprake van verschillende externe oriëntaties van inwoners. Qua ruimtelijk-economische oriëntatie is de subregio dan ook in twee delen op te splitsen. Het westelijke deel van de Alblasserwaard kent een sterke

98) Tordoir & Poorthuis (2017).

verbinding met de Drechtsteden ten oosten van de Noord. Het oostelijke deel van de subregio is veel meer gericht op Gorinchem en Leerdam.⁹⁹⁾

De belangrijkste opgaven voor de regio zijn opgenomen in de Regionaal Maatschappelijke Agenda, en doen zich onder andere voor met betrekking tot het versterken van de waterveiligheid in relatie tot ruimte en klimaatadaptatie, duurzame landbouw, het versterken van de economische positie van het maritieme cluster, verbeteren van de bereikbaarheid rondom de A15 en A27, ontwikkeling van een regionaal toeristisch-recreatief profiel en het stimuleren van de verstedelijking van Gorinchem.¹⁰⁰⁾

De formele subregio Alblasserwaard-Vijfheerenlanden wordt naar aanleiding van de bestuurlijke ontwikkelingen opgeheven.¹⁰¹⁾ In de (her)positionering van de gemeenten binnen de regio is gekozen om vanuit een netwerkverband afhankelijk van de voorliggende opgaves samen te werken.¹⁰²⁾ Afhankelijk van de voorliggende opgave wordt samenwerking gezocht met de meest geschikte partners. De Alblasserwaard geeft in gesprekken en recente beleidsdocumenten aan dat opgaven in het kader van waterveiligheid, de maritieme sector en de maakindustrie in gezamenlijkheid met de Drechtsteden kunnen worden opgepakt. Bij de maritieme sector is er een belangrijke samenwerking tussen diverse Drechtstedengemeenten en Gorinchem. De verbinding met de Hoeksche Waard is vanuit de Alblasserwaard een minder relevante economische en inhoudelijke verbinding.

Figuur 6 Subregio Alblasserwaard-Vijfheerenlanden

99) Tordoir & Poorthuis (2017).
 100) Provincie Zuid-Holland (2017).
 101) De wijzigingen in de AV-Regio zijn beschreven in paragraaf 1.3.
 102) Rie, C. de, Benard, M. & Haas, K. de (2017). Koersnotitie "Grenzeloos samenwerken in en rondom de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden, juli 2017.

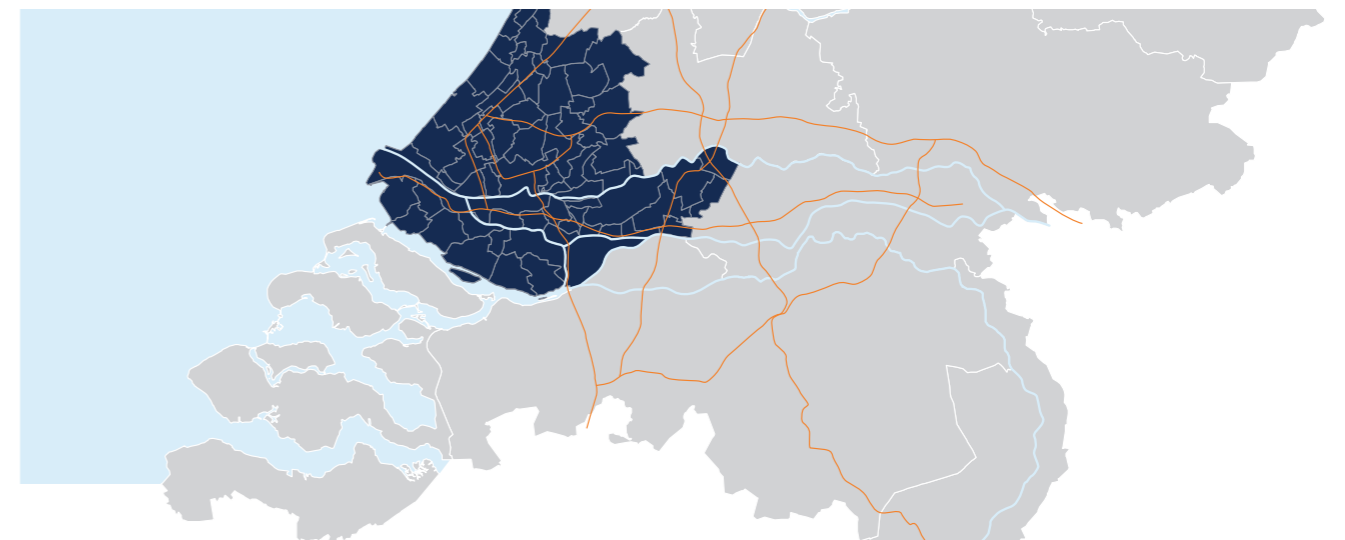

Randstedelijke Zuidflank

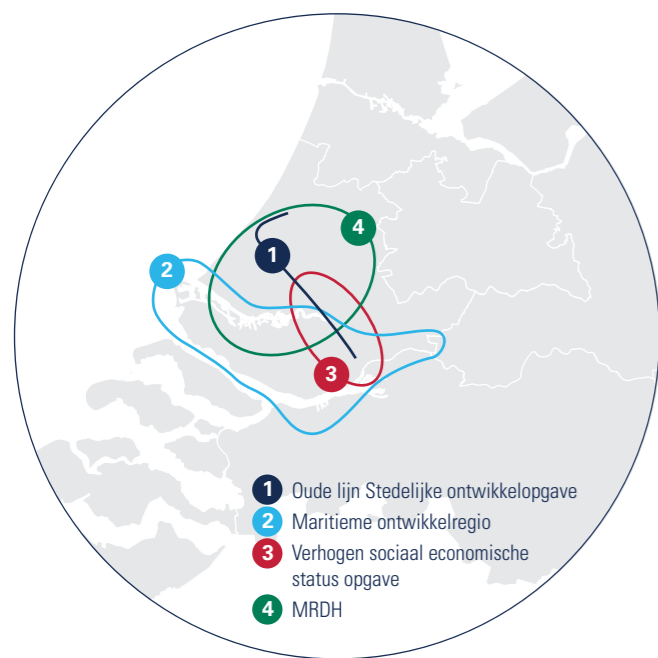
Hoofdstuk 4

We zien vier manifeste Boven-Drechtstedelijke opgaven waar de regio zich als geheel toe zou kunnen/moeten verhouden. Deze opgaven spelen allen binnen de Randstedelijke Zuidflank. De opgaven vragen ieder een ander schaalniveau van acteren en betreffen andere partners. We behandelen ze achtereenvolgens en hebben ze hiernaast schematisch weergegeven.

4.1 Maritieme top- & ontwikkelregio

Schaal: de maritieme, watergebonden gemeenten van Gorinchem via Moerdijk tot aan de tweede Maasvlakte, met daarbij ook de landgebonden gemeenten met grote havengerelateerde industrie/werkzaamheden zoals bijvoorbeeld de gemeente Barendrecht. Vanzelfsprekend moeten deze bedrijven ook betrokken worden, onder andere via Economic Boards en de Maritime Board.

Figuur 7 Meerschalgige context Drechtsteden

De maritieme (maak)industrie vormt een rode draad in de ruimtelijk-economische identiteit van de gemeenten. De maritieme industrie is de drager van de economische kracht van de Drechtsteden. Het is de ambitie van de Drechtsteden om ook in de toekomst een maritieme topregio te blijven. Het versterken van het maritieme cluster van bedrijven, investeren in opleidingen en R&D faciliteiten zijn daarin van groot belang om de aantrekkelijkheid van het gebied te vergroten.

In 2016 hebben de Drechtsteden samen met de provincie Zuid-Holland het 'Bestuursakkoord Drechtsteden Maritieme Topregio' gesloten om te blijven investeren in een vitale maritieme sector. Daarnaast is, in navolging van het rapport van de Commissie Janssen (2015), in 2016 een Economic Development Board (EDB) opgericht voor de Drechtsteden. De EDB is een strategische samenwerking tussen bedrijfsleven, onderwijs en overheid in de Drechtsteden die zich, naast en samen met de bestaande samenwerkingsverbanden, inzet voor een sterkere economische regio. Overheden en bedrijfsleven hebben samen de ambitie uitgesproken in de komende tien jaar 7,5 miljard euro te investeren in de Drechtsteden in woningbouw, infrastructuur, bedrijventerijnen, centrumontwikkeling en onderwijs. Dit moet leiden

tot 30.000 nieuwe arbeidsplaatsen, 25.000 woningen en een economische sterke regio met meer dan 300.000 inwoners, aantrekkelijk voor toeristen en bedrijven.¹⁰³⁾

De individuele ambities van de Drechtsteden op het vlak van de maritieme sector zijn onlosmakelijk verbonden met de nabijgelegen maritieme topregio Rotterdam. Vanuit de maritieme opgave geredeneerd is het gebied Rotterdam, Drechtsteden en Moerdijk een belangrijke schaal. De havenconomie van Dordrecht, de omringende Drechtstedengemeenten en de haven van Rotterdam worden, zeker vanuit internationaal perspectief, gezien als één urbane, maritieme regio.¹⁰⁴⁾ Binnen de grotere maritieme regio ligt tevens de nadrukkelijke opgave om de kenniseconomie met de havenconomie te verknopen en de toegang tot het gebied te verbeteren. Stad en regio zijn daarin essentiële onderdelen in het bereiken van de gestelde ambities en het versterken van de concurrentiekracht.

In juli 2017 hebben de Drechtsteden, de gemeente Rotterdam, het Havenbedrijf Rotterdam en Rotterdam partners de Rotterdam Maritime Board opgericht, gericht op een krachtige (internationale) profilering van de gezamenlijke regio. Vanuit de Maritime Board adviseren de CEO's en directeurs van de grote maritieme bedrijven uit de regio de overheden uit Rotterdam en de Drechtsteden voor versterking en profilering van Rotterdam als dé maritieme hoofdstad van Europa.

4.2 Oudelijk verstedelijingsalliantie / Stedelijke ontwikkeling

Schaal: de stedelijke gemeenten op de lijn Leiden - Dordrecht, met daarin ook Delft, Den Haag, Rotterdam en Schiedam. Via een regiodeal zijn ook provincie, MRDH en Rijk belangrijke tafels/partners. Daaraan horen tenminste bouwers, grote ontwikkelpartijen als woningbouwcorporaties, pensioenfondsen, infrastructurele bouwers maar ook bedrijfsleven en OV-partijen aan te schuiven.

De naam 'Oude Lijn' is afgeleid van één van de eerste spoorwegverbindingen door Nederland, van Amsterdam via Leiden en Den Haag naar Rotterdam en later tot aan Dordrecht. De gemeente Rotterdam zet sterk in op het langs de 'Oude Lijn' van Leiden tot Dordrecht gezamenlijk aanpakken van stedelijke ontwikkelopgaven. Die omvat een integrale ontwikkelaanpak bij het binnenstedelijk bouwen, versterken van economische mogelijkheden en toplocaties en het vergroten van bereikbaarheid, allemaal op de schaarse vierkante meters

103) Ontleend uit Groeiagenda Drechtsteden 2030. Zie ook: <https://www.drechtsteden.nl/nieuws/lancering-economic-development-board-op-ondernemersontbijt>. Deze cijfers kunnen worden gezien als richtlijn en zijn niet officieel vastgesteld door de individuele gemeenten.
104) OECD (2016), OECD Territorial Reviews: The Metropolitan Region of Rotterdam-The Hague, Netherlands, OECD Publishing, Paris

die in de stedelijke omgeving beschikbaar zijn. De Oude Lijn samenwerking is mede in verbinding gebracht met de Regiodeal die de MRDH met het Rijk nastreeft voor de integrale ontwikkeling van bereikbaarheid, energietransitie, economie/innovatie en woningbouwversnelling.

De samenwerking die Dordrecht momenteel op dit vlak heeft, richt zich nog primair op het OV-vlak van deze bredere ontwikkelopgave, maar er ligt voor de stedelijke Drechtstedengemeenten Dordrecht/Zwijndrecht een substantiële kans om mee te liften in deze Zuidflank-ontwikkeling. Het doortrekken van de lightrail en de ontwikkeling van het leerpark zijn daarin belangrijke onderwerpen. Ook de overige vijf Drechtstedengemeenten kunnen sterk profiteren van betere ontsluiting met de MRDH-regio.

4.3 Verhogen sociaaleconomische status

Schaal: primair de as Dordrecht, Zwijndrecht en Rotterdam. Met primair een publiek-private focus op de terreinen van bereikbaarheid, economische ontwikkeling, onderwijs. Dat betekent aansluiting van relevante werkgevers (platforms), scholen en OV-spelers.

Deze bovenregionale ontwikkelopgave speelt zich primair af op de schaal Drechtsteden-Rotterdamregio. De analyses van Marlet en Tordoir & Poorthuis (beiden 2017) laten overduidelijk zien dat de Drechtstedelijke regio zelf onvoldoende potentie heeft om de sociaaleconomische status zelfstandig voldoende te vergroten. De woningbouwopgave zal zich te traag ontwikkelen, de economische groei in de regio zal onvoldoende blijven om voldoende (passende) werkgelegenheid op te leveren. Vraagstuk is hier om samen met Rotterdam tot passende arrangementen te komen om deze opgave aan te vliegen. Bereikbaarheid en het versterken van vruchtbare wisselwerking/samenwerking zijn daarvoor cruciaal. Dit belang speelt zoals gezegd het sterkst langs de noord-zuid as van Dordrecht-Zwijndrecht-Rotterdam.

4.4 MRDH / Zuidelijke randstad

Schaal: de regio van Leiden tot aan Gouda en via de ZHZ-zuidgrens tot aan de kust, daarlangs omhoog naar Leiden. Alle inliggende gemeenten, provincie Zuid Holland en het Rijk zijn betrokken op dit schaalniveau. Nadrukkelijk ook tal van private partners, de inliggende universiteiten en HBO's, maar ook MBO's, grote bedrijven en bepalende MKB-spelers en een breed scala aan maatschappelijke partners.

De ruimtelijk- en sociaaleconomische opgaven waar de Drechtsteden voor staan zijn in sterke mate grensoverstijgend. Dordrecht, de Drechtsteden, Rotterdam en de MRDH gemeenten behoren in sterke mate tot hetzelfde stedelijke gebied. Ook in de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag en omringende gemeenten wordt ingezet op de doorontwikke-

ling van sociaaleconomische kracht. Binnen die omgeving liggen gedeelde opgaves op het gebied van verstedelijking, werkgelegenheid, industrie en vervoer. Het recente OESO-rapport concludeert dat de Zuidelijke Randstad veel baat heeft bij een sterke samenwerking binnen de MRDH, met andere regio's en de provincie op de thema's van economie en bereikbaarheid. Ook wordt daarin meermaals genoemd dat uitbreiding van de MRDH met de Drechtstedenregio een verstandige zet zou zijn voor beide regio's.

De vernieuwing van de economie en het versterken van de samenhang en de aantrekkelijkheid, ook wel de agglomeratiekracht, wordt gezien als de kernopgave van de hele Zuidelijke Randstad om de economie te versterken. Gezien de dichtbevolktheid van het gebied, ligt er een grote opgave op het gebied van bereikbaarheid. Er is behoefte aan meer hoogwaardig OV en een betere verkeersdoorstroming om de regio niet dicht te laten slibben. Daarnaast ligt er een woningbouwopgave van 230.000 woningen voor de hele regio om de aantrekkelijkheid van het vestigingsklimaat te versterken. De OESO constateert dat er voor de hele Zuidelijke Randstad een opgave ligt om op deze thema's krachtig middelen investeringen te acteren om zo de economische potentie van het gebied te benutten en mee te kunnen met concurrerende regio's. Investering in de regio en inzet op versterking van samenhang in de regio kan leiden tot 2%-4% structurele groei per jaar en een afname van de werkloosheid met 2%. Overigens is de OESO ook kritisch op het (huidige) vermogen van de MRDH-regio om deze resultaten te bereiken.

In het regionaal investeringsprogramma die de MRDH, Drechtsteden, Economische Programmaraad Zuidvleugel, Holland Rijnland en de Provincie Zuid-Holland hebben opgesteld wordt een investering van 12 tot 15 miljard euro beoogd voor de komende tien jaar. Deze investeringen moeten gezamenlijk worden opgebracht met overheden, kennisinstellingen en bedrijven.¹⁰⁵⁾ Hoe de Drechtsteden zich in de praktijk zullen en willen verhouden tot deze gebundelde ontwikkelkracht van de MRDH is een manifest vraagstuk.

105) Regionaal investeringsprogramma 'investeren in vernieuwen'

Indicatoren opgaveprofielen Drechtsteden- gemeenten

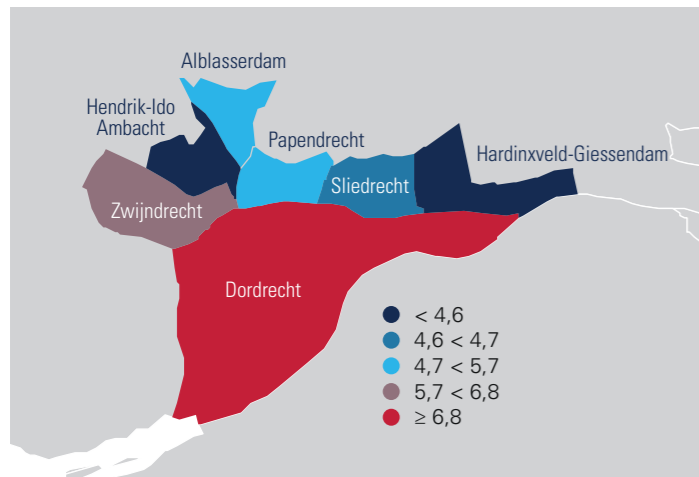
Hoofdstuk 5

In dit hoofdstuk worden diverse grafieken en tabellen weergegeven die een overzicht geven van de sociaaleconomische en ruimtelijk-economische kenmerken van de Drechtstedengemeenten.

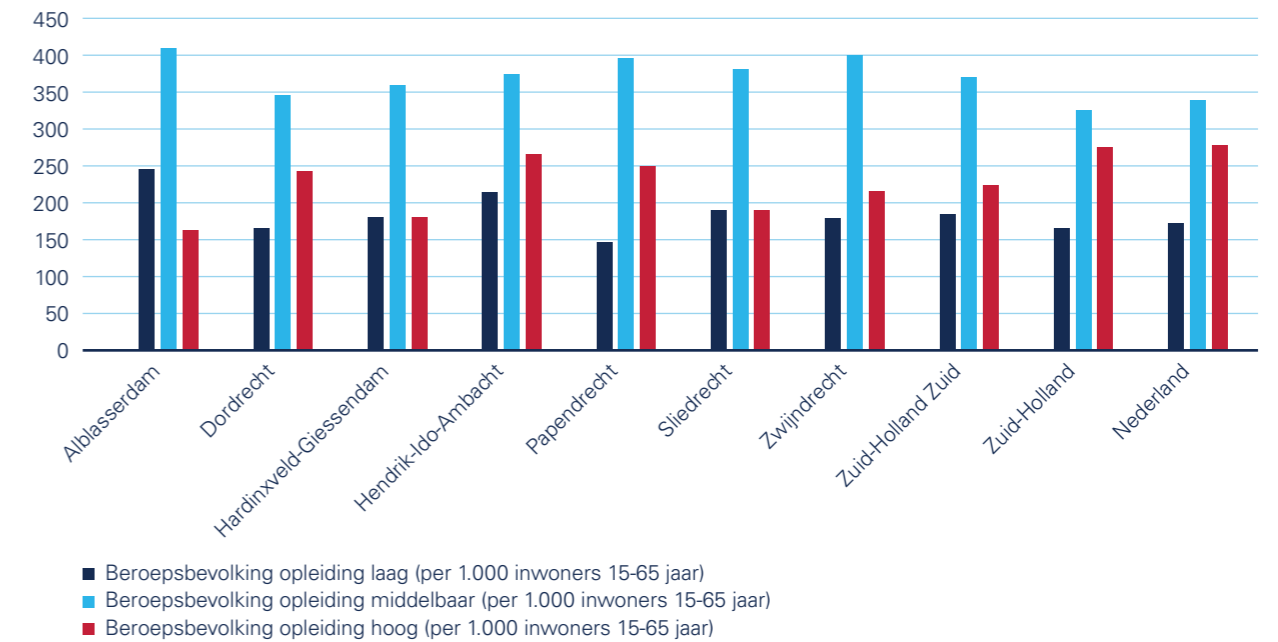
Sociaaleconomische indicatoren

Gemeente	Netto arbeids-participatie [2016]	Werkloosheids-percentage [2016]	Huishoudens met een laag inkomen [2015]	Huishoudens met een hoog inkomen [2015]	Particulier besteedbaar huishoudinkomen [dzt euro]
Alblasserdam	68,3%	4,7%	34,00%	22,00%	37.500
Dordrecht	63,2%	6,8%	42,30%	17,80%	34.100
Hardinxveld-Giessendam	69,1%	4,0%	29,60%	23,40%	39.200
Hendrik-Ido-Ambacht	70,8%	4,3%	25,70%	28,10%	41.400
Papendrecht	67,5%	4,7%	30,60%	23,40%	38.200
Sliedrecht	68,5%	4,6%	35,70%	18,90%	35.800
Zwijndrecht	65,0%	5,9%	37,10%	18,90%	35.900
Zuid-Holland Zuid	66,6%	5,3%	34,50%	22,20%	37.600
Zuid-Holland	64,1%	7,1%	41,10%	20,40%	36.300
Nederland	65,8%	6,1%	40,00%	20,00%	36.200

Tabel 2 Indicatoren Sociaaleconomische status (Bron: CBS/waarstaatjegemeente.nl)

Figuur 8 Werkloosheidspercentage Drechtsteden (bron: waarstaatjegemeente.nl)

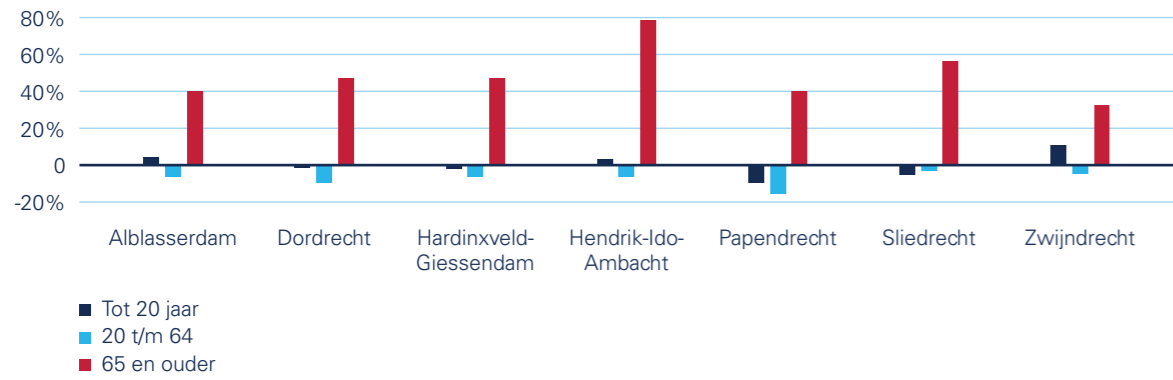
Figuur 9 Opleidingsniveau beroepsbevolking per gemeente (bron: waarstaatjegemeente.nl)

	Alblasserdam	Dordrecht	H-I-A	Papendrecht	Sliedrecht	Zwijndrecht	Drechtsteden	Nederland
1.1.2016	19.952	118.860	29.414	32.245	24.972	44.485	269.928	16.979.120
1.1.2017	20.005	118.703	29.729	32.293	25.010	44.424	270.164	17.089.690
ontwikkeling 2016-2017	0,30%	-0,10%	1,10%	0,10%	0,20%	-0,10%	0,10%	0,70%

Tabel 3 ontwikkeling bevolking (bron: onderzoekscentrum Drechtsteden)

2017	Gemiddelde leeftijd bevolking [jaar]	Groene druk (19 t.o.v. 20-64 jaar) [%]	Grijze druk (65+ t.o.v. 20-64 jaar) [%]
Alblasserdam	40,5	47,8	35,4
Dordrecht	41,6	37,1	30,6
Hardinxveld-Giessendam	39,8	47,5	32,5
Hendrik-Ido-Ambacht	39,5	46,9	29,2
Papendrecht	42,6	41,3	37,8
Sliedrecht	40,9	43,2	34
Zwijndrecht	43,1	39,3	39,2
Zuid-Holland Zuid	41,7	41,3	33,7
Zuid-Holland	40,8	38	29,3
Nederland	41,6	37,8	31,3

Tabel 4 Gemiddelde leeftijd, groene en grijze druk gemeenten (bron: waarstaatjegemeente.nl)

Figuur 10 Bevolkingsontwikkeling 2016-2040 Drechtsteden (Bron: Factsheet bevolkingsprognose OCD 2016-2040)

Gemeente	groei-RIGO	Plannen	Sloop
Alblasterdam	490	768	0
Dordrecht	3110	3790	1639
Hardinxveld-Giessendam	850	931	7
Hendrik-Ido-Ambacht	1660	1583	-
Papendrecht	460	599	80
Sliedrecht	1600	1170	175
Zwijndrecht	1410	801	143
Totaal	9580	9642	2044

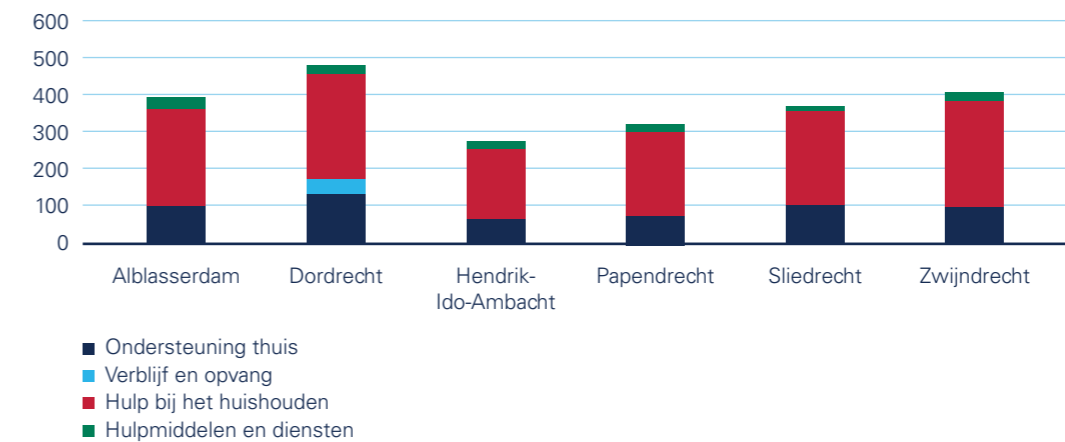
Tabel 5 Woonopgave Drechtsteden. (Bron: Woonvisie Drechtsteden 2017-2031)¹⁰⁶

106) Naast de benodigde woningen voortkomend uit het RIGO-rapport, zijn de Drechtsteden voornemens bovenop dit aantal nog 15.000 woningen te bouwen.

Indicatoren Sociaal Domein

2015	% kinderen in jeugdhulp	% kinderen in jeugdzorg incl. verblijf	% kinderen in pleegzorg	% kinderen in jeugdbescherming
Alblasterdam	9,08%	0,63%	0,63%	0,84%
Dordrecht	10,60%	1,20%	0,66%	1,32%
Hardinxveld-Giessendam	9,55%	1,17%	0,93%	1,17%
Hendrik-Ido-Ambacht	9,40%	0,70%	0,42%	0,70%
Papendrecht	10,03%	0,88%	0,59%	1,03%
Sliedrecht	9,72%	0,73%	0,55%	1,28%
Zwijndrecht	11,35%	0,91%	0,57%	1,13%
Zuid-Holland Zuid	9,92%	0,96%	0,64%	1,09%
Zuid-Holland	9,99%	0,95%	0,58%	1,14%
Nederland	9,32%	0,98%	0,56%	1,11%

Tabel 6 Indicatoren jeugdzorg 2015 (Bron: waarstaatjegemeente.nl)

Figuur 11 Cliënten met maatwerkvoorziening WMO per 10.000 inwoners (2015) bron: gemeentelijke monitor Sociaal Domein, bewerking OCD

Gemeente	Aantal re-integratievoorzieningen [aantal per 1.000 inw. 15-64jr]	Personen met bijstandsuitkeringen [aantal per 1.000 inw. 18 jr e.o.]	% Huishoudens met bijstandsuitkeringen t.o.v huishoudens totaal [%]
Alblasterdam	13,1	28,1	4,20%
Dordrecht	24,7	55,6	7,60%
Hardinxveld-Giessendam	18,9	16,2	2,50%
Hendrik-Ido-Ambacht	8	20	2,80%
Zwijndrecht	17,5	41	5,80%
Sliedrecht	12,8	33,3	4,70%
Papendrecht	11,9	28,5	3,90%
Zuid-Holland Zuid	19,9	32,6	4,60%
Zuid-Holland	30,5	52,3	7,20%
Nederland	27,1	41,9	5,70%

Tabel 7 Participatievoorzieningen 2016 (bron: CBS Participatiewet)

Ruimtelijk-economische indicatoren

2017 (x 1.000 euro)	Gemiddelde WOZ-waarde woningen	Gemiddelde vraagprijs aangeboden woningen
Alblasserdam	198	282
Dordrecht	162	235
Hardinxveld-Giessendam	223	317
Hendrik-Ido-Ambacht	221	338
Papendrecht	193	266
Sliedrecht	178	261
Zwijndrecht	172	257
Zuid-Holland Zuid	199	306
Zuid-Holland	203	322
Nederland	216	322

Tabel 8 WOZ-waarde en vraagprijs woningen (bron: waarstaatjegemeente.nl)

	Banen (per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 tot en met 64 jaar) [aantal per 1.000 inwoners]	Vestigingen (per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 tot en met 64 jaar) [aantal per 1.000 inwoners]	Aandeel exporterende vestigingen in totaal aantal vestigingen [%]
Alblasserdam	725,9	115,5	8,7%
Dordrecht	705,8	101	7,3%
Hardinxveld-Giessendam	710,4	116,4	6,1%
Hendrik-Ido-Ambacht	449,4	98,4	5,7%
Papendrecht	681,8	93,1	5,4%
Sliedrecht	954,9	103,7	7,9%
Zwijndrecht	724,3	103,7	6,7%
Zuid-Holland Zuid	692,9	111,5	6,4%
Zuid-Holland	709	116,1	5,2%
Nederland	744	134	5,5%

Tabel 9 Overzicht banen en vestigingen per gemeente in 2016 (bron: waarstaatjegemeente.nl)

	Baten totaal (excl. mutaties reserves) [dzd euro] [2017]	Lasten totaal (excl. mutaties reserves) [dzd euro] [2017]	Vershil
Alblasserdam	46031	44498	1533
Dordrecht	423218	431870	-8652
Hardinxveld-Giessendam	38009	37673	336
Hendrik-Ido-Ambacht	65905	66037	-132
Papendrecht	81285	80724	561
Sliedrecht	55682	55733	-51
Zwijndrecht	114650	115618	-968

Tabel 10 Financiële kengetallen per gemeente (2016)

Gemeente (cijfers 2016) ¹⁰⁷⁾	Belasting-capaciteit in %	Grond-exploitatie in %	Structurele exploitatie-ruimte in %	Solvaibiliteit in %	Netto schuldquote, gecorrigeerd in %	Netto schuldquote in %
Alblasserdam	109,2 C	12 A	0,5 A	25 B	81 A	84 A
Dordrecht	90 A	8 A	3,2 A	49 B	50 A	57 A
Hardinxveld-Giessendam	114,87 C	62,17 C	1,06 A	27 B	85 A	85 A
Hendrik-Ido-Ambacht	111 C	121 C		15 C	185 C	191 C
Papendrecht	104 B	14 A		23 B	73 A	83 A
Sliedrecht	84,1 A	1 A	0,4 A	41 B	38 A	41 A
Zwijndrecht	112 C	6 A	2,6 A	18 C	99 B	105 B

Tabel 11 Overzicht financiële indicatoren per gemeente

107) A, B of C geeft de risicocategorie weer zoals opgesteld door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. A is de categorie met het laagste risico, C met het hoogste risico.

